

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ASIJSKÝCH STUDIÍ

Historické vědy: Etnologie se specializací vietnamistika

Bakalářská práce

Bc. Jiří Kaftan

Vyjádření českého podmiňovacího způsobu ve vietnamštině

Expressing the Czech Conditional Mood in Vietnamese

Praha 2020

Vedoucí práce: Ing. Binh Slavická, Ph.D.

Konzultant práce: Mgr. Radek Šimík, Ph.D.

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval Ing. Binh Slavické, Ph.D. za odborné vedení této práce, za její čas, vstřícnost, cenné a podnětné rady a připomínky, pomoc s překlady a za zapůjčenou literaturu. Taktéž bych chtěl poděkovat Mgr. Radku Šimíkovi, Ph.D. za možnost odborného konzultování této práce, za jeho čas, ochotu a za množství podnětných informací a doporučení.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 2. srpna 2020

Jiří Kaftan

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se věnuje slovesnému a větnému způsobu, tedy tématu spadajícímu do oblasti modalit. V rámci analytické části je zkoumán způsob opisu českého podmiňovacího způsobu, morfologického prostředku k vyjádření modalit, do vietnamštiny, která ze své typologické podstaty tento jazykový prostředek nemá. Analýza využívá kontrastivní metody zkoumání a jejím předmětem je šest vybraných funkcí českého podmiňovacího způsobu a jejich vietnamské ekvivalenty. Výsledkem jsou hlavní jazykové prostředky, které vietnamština k opisu českého kondicionálu využívá, a zároveň zjištění, do jaké míry vietnamské ekvivalenty výchozím českým větám po sémantické a formální stránce odpovídají.

Klíčová slova:

lingvistika; kontrastivní lingvistika; modalita; gramatický způsob; slovesný způsob; větný způsob; podmiňovací způsob; kondicionál; vietnamština

Abstract:

This bachelor's thesis deals with verbal and sentence mood, a topic falling into the field of modality. Its analytical part examines the way of paraphrasing Czech conditional mood, a morphological linguistic device to express modality, in Vietnamese, a language that by its typological nature does not have such a linguistic device. The analysis takes use of a contrastive method and its subject are six chosen functions of Czech conditional mood and their Vietnamese equivalents. The result are main linguistic devices being used in Vietnamese to paraphrase Czech conditional mood, as well as the finding of the degree of correspondence between Vietnamese equivalents and source Czech sentences, both in semantic and in formal respect.

Keywords:

linguistics; contrastive linguistics; modality; grammatical mood; verbal mood; sentence mood; conditional mood; Vietnamese

Obsah

1	ÚVOD	7
2	METODOLOGIE A TYPOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÝCH JAZYKŮ.....	8
2.1	METODOLOGIE PRÁCE	8
2.2	ČEŠTINA.....	10
2.3	VIETNAMŠTINA.....	11
2.4	ZÁKLADNÍ KOMPARACE ZKOUMANÝCH JAZYKŮ	13
3	MODALITA.....	15
3.1	VYMEZENÍ POJMU	15
3.2	DRUHY	19
3.3	PROSTŘEDKY K VYJÁDŘENÍ MODALITY.....	22
3.4	MODALITA V ČEŠTINĚ	22
3.5	MODALITA VE VIETNAMŠTINĚ	23
4	SLOVESNÝ A VĚTNÝ ZPŮSOB	24
4.1	VYMEZENÍ POJMU	24
4.2	DRUHY	26
4.3	SLOVESNÝ ZPŮSOB V ČEŠTINĚ	27
4.3.1	<i>Oznamovací způsob .....</i>	<i>28</i>
4.3.2	<i>Rozkazovací způsob.....</i>	<i>28</i>
4.3.3	<i>Podmiňovací způsob.....</i>	<i>29</i>
4.4	VĚTNÝ ZPŮSOB VE VIETNAMŠTINĚ	30
4.4.1	<i>Oznamovací způsob (thức trình bày) .....</i>	<i>31</i>
4.4.2	<i>Tázací způsob (thức nghi vấn).....</i>	<i>31</i>
4.4.3	<i>Rozkazovací způsob (thức cầu khiến).....</i>	<i>32</i>
4.4.4	<i>Zvolací způsob (thức cảm thán) .....</i>	<i>33</i>
5	VYJÁDŘENÍ PODMIŇOVACÍHO ZPŮSOBU VE VIETNAMŠTINĚ	34
5.1	VĚTA JEDNODUCHÁ V PODMIŇOVACÍM ZPŮSOBU	34
5.1.1	<i>Vyjádření přání.....</i>	<i>35</i>
5.1.2	<i>Doporučení.....</i>	<i>38</i>
5.2	SOUVĚTÍ S PODMIŇOVACÍM ZPŮSOBEM	39
5.2.1	<i>Vedlejší věta podmínková .....</i>	<i>39</i>
5.2.2	<i>Vedlejší věta se spojkou jako by.....</i>	<i>46</i>
5.3	OTÁZKA V PODMIŇOVACÍM ZPŮSOBU	48
5.3.1	<i>Zdvořilá žádost.....</i>	<i>48</i>
5.3.2	<i>Ověření domněnky .....</i>	<i>49</i>

6	SHRNUTÍ.....	51
7	ZÁVĚR.....	52
8	ZDROJE.....	53
8.1	LITERATURA.....	53
8.2	ČLÁNKY A PŘÍSPĚVKY	54
8.3	WEBOVÉ STRÁNKY	54
9	PŘÍLOHY	56
9.1	TABULKA UŽITÝCH ZKRATEK INTERLINEÁRNÍCH GLOS	I
9.2	TABULKA UŽITÝCH VIETNAMSKÝCH LINGVISTICKÝCH TERMÍNŮ.....	III

1 Úvod

Již sedmdesát let trvající diplomatické vztahy mezi Českem a Vietnamem daly postupně vzniknout dnes již velmi početné vietnamské komunitě. Její přítomnost v českém prostředí si od počátku žádá prohlubování vzájemného porozumění, což dokládá tradice oboru vietnamistika na našem území. Jedním z hlavních předpokladů ke správnému porozumění je znalost jazyka, v tomto případě znalost češtiny a vietnamštiny, a zejména pak vědomí rozdílů mezi nimi a schopnost tyto rozdíly adekvátně opsat. Z tohoto důvodu si zasluhují pozornost práce věnované kontrastivní lingvistice, které se vztahu mezi těmito jazyky věnují.

Tato bakalářská práce se věnuje tématu spadajícímu do oblasti modality, konkrétně způsobům, jakými lze ve vietnamštině opsat české věty v podmiňovacím způsobu, tedy v morfologickém prostředku k vyjádření modality, kterým vietnamština ze své typologické podstaty nedisponuje. Téma modality každopádně nabízí široké množství dalších možností, který jazykový jev a z jakých hledisek zkoumat. Existují tak již mnohé práce a články věnující se kupříkladu vietnamským částicím nebo modálním slovesům.

Práce si stanovuje konkrétně tyto dva hlavní cíle: 1. přehledně představit a ucelit téma modality a slovesného a větného způsobu ve vztahu k češtině a vietnamštině; 2. nalézt vhodné vietnamské ekvivalenty k vybraným českým větám v kondicionálu a na základě podrobné analýzy a vzájemného srovnání obou jazyků vyvodit hlavní jazykové prostředky, kterými vietnamština český kondicionál opisuje, a zároveň zjistit, jak se tyto opisy od výchozích vět po formální i sémantické stránce liší.

Obsah práce je rozdělen do čtyř hlavních kapitol - *Metodologie a typologická charakteristika zkoumaných jazyků*; *Modalita*; *Slovesný a větný způsob*; a *Vyjádření podmiňovacího způsobu ve vietnamštině*, přičemž poslední zmíněná kapitola představuje analytickou část práce. Součástí práce jsou dvě přílohy v podobě tabulky užitých zkratk interlineárních glos a tabulky užitých vietnamských lingvistických termínů.

Stěžejními zdroji mi byly gramatiky *Akademická gramatika spisovné češtiny* od Františka Štíchy a kol. a *Ngữ pháp tiếng Việt* [Vietnamská gramatika] od Diệpa Quang Bana. V případě analytické části pro mne byla klíčová též práce se slovníky.

2 Metodologie a typologická charakteristika zkoumaných jazyků

V této kapitole je detailně představena metodologie práce a typologická charakteristika zkoumaných jazyků, tedy jazyka výchozího – češtiny, a jazyka cílového – vietnamštiny, doplněná o stručnou klasifikaci genealogickou. V případě těchto zkoumaných jazyků se jedná o dva nepříbuzné jazyky odlišných jazykových rodin, což je skutečnost, která může sehrávat významnou roli v míře rozdílnosti gramatické struktury, a je ji tak nezbytné při gramatickém rozboru a srovnávání zohledňovat.

Hlavním cílem úvodní typologické charakterizace a komparace obou jazyků je představit hlavní izomorfismy, tedy vzájemné jazykové strukturní shody, a zároveň hlavní rozdíly, které této práci poslouží jako vstupní předpoklady pro další bádání. V jejím rámci je zároveň kladen důraz na celistvost, tedy na zahrnutí jak fonetické, morfologické, syntaktické i lexikální jazykové roviny, tak na zohlednění tzv. relační typologie, „která se zabývá spojitostmi mezi zdánlivě nesouvisejícími jazykovými rovinami“ a „... chápe jazyk jako systémový celek, ne jako souhrn vcelku nezávislých složek.“¹

2.1 Metodologie práce

Teoretická část práce, tedy kapitoly *Modalita a Slovesný a větný způsob*, má za cíl upevnit téma práce na poli lingvistiky. Klade si za cíl stručně a přehledně představit existující informace tak, aby odpovídaly potřebám této práce, zejména pak ve vztahu k analytické části. Využívá k tomu jak českých, tak vietnamských a anglických zdrojů. Odborné lingvistické výrazy jsou zpravidla uváděny dvojjazyčně,² a to zejména z důvodu, aby tato práce čtenářům poskytla základní vhled do vietnamské odborné terminologie vztahující se k tématu této práce, a aby jim tak případně usnadnila orientaci v odborných vietnamských textech, které se věnují obdobným tématům.

Praktická, tedy přesněji analytická část práce, kapitola *Vyjádření podmiňovacího způsobu ve vietnamštině*, využívá kontrastivní metody zkoumání, kde výchozím jazykem je čeština a cílovým jazykem je vietnamština. Cílem analytické části je na základě významů zkoumaného jazykového prostředku v jazyce výchozím, v našem případě hlavních funkcí českého kondicionálu, najít jeho odpovídající ekvivalenty v jazyce cílovém, a zároveň na

---

¹ Genzor 2015, str. 51

² Pokud se mi podařilo dohledat odpovídající vietnamské ekvivalenty, byly využity ty. V opačném případě jsem byl nucen učinit vlastní překlady, které jsou značeny „*“ za daným výrazem.

základě detailního větného rozboru vyvodit základní odlišnosti ve tvorbě a významech tohoto prostředku mezi oběma zkoumanými jazyky.

Analytická část práce je členěna na tři podkapitoly, tedy na tři hlavní typy vět v podmiňovacím způsobu v češtině. Každá z podkapitol dále vyčleňuje dva funkční typy vět, pro jejichž analýzy byl zvolen následující postup:

1. Představení dané funkce kondicionálu v češtině za pomoci větných příkladů a jejich významů
2. Vyhledání ekvivalentů ve vietnamštině na základě bodu č. 1
3. Rozbor jednotlivých jazykových prostředků vietnamského ekvivalentu
4. Porovnání významů a forem jazykových prostředků obou jazyků

K prezentaci hlavních větných příkladů je užívána mezinárodní konvence interlineárních glos,³ adaptovaná v rámci této práce na české výrazy, jejichž zkratky jsou sepsány v příloze (9.1).

Po dílčích analýzách následuje kapitola *Shrnutí*, která rekapituluje všechny získané poznatky a vyvozuje z nich závěr v podobě základních paradigmat pro vyjadřování významů českého podmiňovacího způsobu ve vietnamském jazyce.

Na konci této práce se kromě zmíněných zkratk interlineárních glos nachází též přehled užitých vietnamských lingvistických termínů, kde nechybí české překlady, ani čísla stránek, na kterých byly použity (9.2).

Celou práci doplňují příkladové věty. Ty jsou primárně přejímány, někdy též následně modifikovány, z odborné literatury, učebnic, slovníků, článků či internetových příspěvků, anebo jsou vymyšleny vlastní příklady. Všechny zdroje jsou citovány na konci práce.⁴

Pokud se jedná o překlady českých vět do vietnamštiny, tak ty jsem učinil za pomoci učebnic a slovníků, a následně je zkontroloval s paní doktorkou Slavickou, vedoucí této práce. Všechny tyto zdroje jsou taktéž na konci práce citovány.

---

³ Leipzig Glossing Rules. Conventions for interlinear morpheme-by-morpheme glosses, Department of Linguistics, Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://www.eva.mpg.de/lingua/resources/glossing-rules.php>

⁴ Vzhledem k potřebám práce nebylo užito jednojazyčných elektronických jazykových korpusů (Český národní korpus: <https://www.korpus.cz>; Vietlex: <http://vietlex.com>). Pro kontextuální výskyt jednotlivých jazykových jevů doplněných o jejich překlady mi posloužil internetový slovník Glosbe, tedy jeho vietnamsko-anglická/anglicko-vietnamská verze [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://vi.glosbe.com/vi/en>

2.2 Čeština⁵

Čeština je úředním jazykem České republiky a je jedním z oficiálních jazyků Evropské unie. Z genealogického hlediska patří do indoevropské jazykové rodiny, konkrétně do západoslovanské skupiny slovanské větve, kde spolu se slovenštinou tvoří tzv. česko-slovenskou podskupinu. Vedle slovenštiny jsou jejími dalšími příbuznými jazyky například polština nebo horní a dolní lužická srbština.

V současné době se zapisuje hláskovým písmem latinkou modifikovaným o specifická diakritická znaménka, např. nahrazující spřežky.

Spisovná čeština koexistuje s obecnou češtinou, jakýmsi dnešním nářečním průměrem. Čeština má pevný přízvuk na první slabice a její fonetická stránka se vyznačuje množstvím souhlásek, včetně afrikát. Ty má tvrdé, měkké i obojetné, zároveň rozlišitelné na znělé a neznělé. Samohlásky oproti tomu rozlišuje krátké a dlouhé, čímž jsou určovány prozodické rozdíly, a má též dvojhlásky neboli diftongy. Pro češtinu je dále charakteristická neobvyklá souhláska ř.

Čeština vyjadřuje gramatické významy zpravidla prostřednictvím afixů (zejména sufixů, ale u slovesných tvarů též prefixů, včetně několika naráz - např. *po-po-sunout*). Afixace má tak důležitější postavení než skládání neboli kompozice, ačkoli i ta v ní má své místo. Její spisovná forma se vyznačuje morfologickými archaismy. Zachovala si též všech sedm praslovanských pádů (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokál a instrumentál). U podstatných jmen jsou rozlišovány jednotné a množné číslo, tři rody (mužský, ženský a střední) a životnost a neživotnost. To vše se projevuje na jejich pádových koncovkách. V moderní češtině se objevují tři slovesné časy: přítomný (přezens), minulý (préteritum) a budoucí (futurum). Okrajově lze též narazit na předminulý čas (plusquamperfektum), například u kondicionálu minulého, nebo na tzv. slovanské perfektum. Významným rysem českého slovesa je kategorie vidu, která rozlišuje dokonavost a nedokonavost. Shrneme-li tak morfologické hledisko češtiny, tak z důvodu výskytu vícera morfému ve slově se jedná o jazyk syntetický, který bychom na základě způsobu spojování morfémů dále klasifikovali jako jazyk splývavý, neboť v něm dochází k fúzi morfémů a není tak jasná jejich hranice.

Slovosled v češtině je volný, nicméně základní neutrální uspořádání je následující: podmět – přísudek – předmět (SVO). Zájmena ve funkci podmětu se často vypouštějí, neboť

---

⁵ Genzor 2015, str. 50, 120 - 134; Štícha/Hirschová/Kresin 2017, CzechEncy [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SLOVESNÝ%20ČAS>

osoba je indikována v samotném tvaru slovesa. Pokud jde o přívlastek shodný, tak ten zpravidla stojí před určovaným výrazem.

Vlivem politického a kulturního vývoje v Evropě měly na odbornou slovní zásobu vliv zejména jazyky jako řečtina, latina nebo francouzština. Vzájemná kulturní propojenost s německojazyčnou oblastí zase měla za následek přejímání německých slov v oblasti každodenního života, ale i třeba v oblasti řemesel. Dnes má na češtinu přirozeně největší vliv angličtina. I přesto však nadále v češtině převládají nově utvořená slova nad těmi přejatými.

2.3 Vietnamština⁶

Vietnamština je úředním jazykem Vietnamu. Pokud jde o genealogii, převládá dnes názor příslušnosti k austroasijské jazykové rodině k její viet-muongské větvi, případně k viet-muongské skupině mon-khmerské větve téže rodiny.⁷ Příbuznými jazyky jsou tak například muongština, monština nebo khmerština.

V současné době je zapisována hláskovým písmem – modifikovanou latinkou, vietnamsky nazývaným *chữ Quốc ngữ* (= písmo národního jazyka), za jehož vznik vděčí evropským misionářům. Doplněno je o vlastní diakritická znaménka, zejména o znaménka k označení tónů a specifických samohlásek. Toto písmo postupně nahradilo starší vlastní modifikované čínské znakové písmo – tzv. *chữ Nôm* (= jižní znaky).

Vietnamština se dá rozdělit na tři základní nářeční skupiny: severní, která je považována za standardní vietnamštinu, střední a jižní, přičemž hlavní rozdíly mezi nimi představují počet tónů a výslovnost některých souhlásek. Standardní severní vietnamština má šest tónů – tři vysoké a tři nízké. Tóny mají rozlišovací funkci u významu slova, obdobně jako délka samohlásek v češtině. Samotné tóny se od sebe poté liší danou výškou hlasu a melodickým průběhem. Tón je součástí každé slabiky, která je základní fonotaktickou i ortografickou jednotkou vietnamštiny. Ta je tak zapisována vždy samostatně bez ohledu na to, zda tvoří samostatnou lexikální jednotku, či je pouze součástí většího lexikálního celku (např. i samotný dvouslabičný název země je zapisován odděleně: *Việt Nam*). Z vokalizmu jsou neobvyklé zadní nezaokrouhlené samohlásky *u*, *o*, *â*, i fakt, že má vietnamština oproti češtině více samohlásek. Pokud jde o konsonantismus, pak vietnamština nezná žádné skupiny souhlásek ani na počátku,

---

⁶ Genzor 2015, str. 369 - 379; Hlavatá/Slavická 2003, str. 10 - 12, 23 - 29; Slavická 2011 str. 14 - 24; Vasiljev 1999, str. 30 - 34; Vasiljev 2010

⁷ Dělení podle Trâna Trĩ Dõie v: Slavická 2011, str. 14

ani na konci slabiky, přestože v písmu je možné narazit na řadu spřežek pro zachycení jednotlivých souhlásek, včetně jedné trojčlenné *ng*.

Ve vietnamštině se slova neskloňují, nečasují, ani jinak neohýbají, a proto lze říci, že morfologie, tedy tvarosloví, tomuto jazyku chybí. Je však ale také možné mluvit o morfologii chudé, neboť některé jazykové jevy jsou nejednoznačné. Dá se například polemizovat s tím, že vietnamština nemá žádné afixy. Genzor totiž například mluví o slovotvorných morfémeh, které připomínají poloafixy, tedy afixoidy - např. *thợ* = dělník, mistr: *thợ may* = dělník + šít → krejčí; *thợ rèn* = dělník + kovat → kovář; nebo *cuộc* = událost, věc či *sự* = věc: *cuộc xây dựng* = věc + budovat → budování, *sự thật* = věc + pravdivý → pravda. Výrazy *cuộc* a *sự* lze pojímat jako substantivizační klasifikátory. Ve vztahu ke slovesům pak mluví o poloafixech s významem rezultativnosti - např. *đẹp* = hezký + *ra* = výraz indikující směr ven → *đẹp ra* = zkrásnět; nebo *giàu* = bohatý + *lên* = výraz indikující směr nahoru → *giàu lên* = zbohatnout. Tyto výrazy je možné klasifikovat jako součást skupiny výrazů *ra/đi/lên/lại*, které stojí-li po přídavném jménu, naznačují změnu vlastnosti určitým směrem, a to buď pozitivní vlastnosti = stupňování intenzity, anebo negativní vlastnosti = snižování intenzity.⁸ Tedy zjednodušeně řečeno vyjadřují změnu stavu u adjektiv. Do oblasti morfologie je zároveň možné zařadit pro vietnamštinu typickou slovní reduplikaci, která může být úplná nebo částečná. Ta například u přídavných jmen oslabuje jejich vlastnosti, u podstatných jmen vyjadřuje absolutní tvrzení nebo u sloves indikuje mnohonásobnost děje. Přes výše uvedené příklady částečné morfologie lze však obecně na základě techniky spojování morfémů konstatovat, že se jedná o analytický typ jazyka.

Základní slovosled je následující: podmět – přísudek – předmět (SVO). Mluvnické významy se vyjadřují prostředky ležícími mimo slovo: a) pevným slovosledem, na jehož základě je možné funkci jednotlivých slov určit; a b) pomocnými gramatickými slovy (částicemi, příslovci). Pomocí příslovcí se vyjadřují kupříkladu čas a vid slovesa (*đã* = minulost, *rồi* = završenost). Podstatná jména se spojují s číslovkami prostřednictvím klasifikátorů, které mohou být přirozené, indikující povahu podstatného jména, nebo volitelné, blíže určující celek nebo míru. Z důvodu absence gramatické shody mezi podmětem a přísudkem je přítomnost zájmen ve funkci podmětu až na výjimky nutná. Ta se vybírají podle stupně zdvořilosti, tedy na základě vztahu mezi mluvčím a posluchačem. Existují jak pravá osobní zájmena, tak hojně užívané substantivní výpůjčky, tj. substantiva označující příbuzenské vztahy - např. slovo *ông* = dědeček může být použito jako zájmeno ve všech třech osobách jednotného čísla. Na začátku věty stojí zpravidla příslovečné určení času, nicméně ve

---

⁸ Vũ Trang Đài 2020, str. 161

výjimečných případech je možné předsadit i jiný větný člen, pokud na něj chceme klást důraz. Přívlastek stojí za určeným výrazem, stejně jako ukazovací zájmena, výjimku tvoří např. víceslabičné odborné termíny či geografické názvy sino-vietnamského původu, které byly přejaty i s čínským slovosledem. Před substantivy stojí naopak výrazy vyjadřující celistvost či kvantitu, číslovky nebo klasifikátory. Výrazným znakem vietnamské věty je i její úspornost, neboť pomocných slov se užívá jen tehdy, pokud je to pro porozumění nezbytně nutné - např. časové příslovce se zpravidla nepoužije, je-li již užito příslovečné určení času. Případně nemusí být užít ani jeden z těchto výrazů, pak je nutné vycházet z kontextu.

Vlivem kulturní výměny i politického vlivu (zejména během tzv. tisíciletého období čínské nadvlády mezi 2. st. př. n. l. a 10. st. n. l.), i následného postavení psané čínštiny jakožto úředního a literárního jazyka (téměř do počátku 20. století), dnes tvoří sino-vietnamská slova téměř 70 % slovní zásoby vietnamštiny.⁹ Ve vietnamštině, jakožto prakticky čistém analytickém typu jazyka, se z indoevropského pohledu jednotlivé slovní druhy překrývají – není často možné jednoznačně určit, zda se jedná o podstatné jméno, přídavné jméno, sloveso či jiný slovní druh, neboť samotný tvar slova nevykazuje žádné gramatické vlastnosti a významy - druh lze určit výhradně za pomoci lexikálně-syntaktických kritérií - tedy určením funkce a pozice daného výrazu ve větě.¹⁰ Překládáme-li tak jednotlivé výrazy do češtiny bez kontextu, dostaneme pouze nedokonalý ekvivalent, případně se nám dostane nepřehledného množství možných překladů.

2.4 Základní komparace zkoumaných jazyků

Nyní se pokusím na základě předchozích typologických charakteristik jednotlivých jazyků vyvodit jejich základní shody a rozdíly, a to opět na všech jazykových rovinách.

Jedná se o jazyky odlišných jazykových rodin, tedy jazyky vzdálené nejen geograficky, ale též genealogicky. Na druhou stranu je nutno zmínit, že díky historickému vývoji dnes vietnamština v České republice představuje jazyk početné menšiny, z čehož vyplývá, že se tyto jazyky v určitých oblastech a sociálních skupinách vzájemně ovlivňují, což se projevuje například ve slovní zásobě: gastronomické výrazy jako „fó/fóčko“ (vietnamská nudlová polévka *phở*) či „bunča“ (vietnamský grilovaný bůček *bún chả*) mezi Čechy zajímavými se o asijskou kuchyni; a výrazy jako „Xù“ (sebeoznačení Vietnamců žijících v Česku vzniklé z

---

⁹ Slavická 2011, str. 16

¹⁰ V samotných slovních druzích se vietnamští autoři neshodují, existuje nespočet různých dělení. Dokonce existují názory, že vietnamština slovní druhy nemá vůbec. Tato práce však vychází z předpokladu, že slovní druhy ve vietnamštině jsou.

koncovky *-cũ* ve slově *Vietnamců*) či „pot“ (apokopované slovo *potraviny*) mezi Vietnamci žijícími v Česku.¹¹

Prvním jednotícím prvkem je forma jejich zápisu. Oba jazyky užívají hláskového písma latinky, přičemž každý ho má diakriticky uzpůsoben vlastní hláskové soustavě.

Na fonetické úrovni je hlavním rozdílem přítomnost tónů na straně vietnamštiny, a zároveň vzájemný poměr hlásek. Vietnamština disponuje více samohláskami, a čeština více souhláskami. Dalším rozdílem je absence souhláskových skupin ve vietnamštině.

Z morfologického hlediska je rozdíl mezi jazyky nejzásadnější. Čeština je jazykem syntetickým flektivním, který vyjadřuje většinu gramatických významů pomocí afixů. Vietnamština je naopak jazykem analytickým neboli izolačním či amorfním, jehož slabiky nevykazují žádné ohýbání, a tak gramatické významy vyjadřuje samostatnými gramatickými slovy a slovosledem. Slovesné kategorie se tak stávají ve vietnamštině spíše kategoriemi větnými, ať už jde o vyjádření času, dokonavosti atp. Chybí jí přirozeně i gramatická shoda podmětu a přísudku, která má, až na výjimky, za následek povinnou přítomnost zájmen ve větě ve funkci podmětu, čímž se od češtiny liší.

Na syntaktické úrovni jazyky pojí totožný základní slovosled typu SVO, ačkoliv v češtině je volnější. Přívlastek a ukazovací zájmena stojí v češtině zpravidla před určovaným výrazem, zatímco ve vietnamštině za ním.

Z hlediska slovní zásoby měly na oba jazyky největší vliv jazyky kulturně a politicky vlivných zemí v regionu - v případě češtiny zejména latina a němčina, v případě vietnamštiny čínština a později francouzština. Dnes je společným rysem vliv angličtiny. Jazyky se dále liší v rozlišování slovních druhů - netvaroschopnost vietnamských slov činí jejich výklad zcela závislý na kontextu.

Shrňme-li to, pak je nejzásadnějším rozdílem chybějící morfologie ve vietnamštině, která z ní tím oproti češtině činí více kontextuální jazyk. Tato informace je pro tuto práci zároveň velmi zásadní, neboť z ní vyplývá, že vyjádření českého morfologického jevu v analytické vietnamštině bude postaveno na zcela jiných principech, a že výsledkem nemohou být naprosto stejná paradigmata. Tato skutečnost ovšem nemění nic na tom, že „vietnamština má velmi bohatou slovní zásobu a je jazykem stejně dokonalým jako jiné, nám známé nejrozvinutější jazyky klasické i moderní, je schopna vyjádřit nejjemnější nuance lidského poznání i citu, byť tak činí odlišnými prostředky.“¹²

---

¹¹ Tématu vzájemného ovlivňování češtiny a vietnamštiny se věnuje článek *Čeští Vietnamci mezi dvěma jazyky. Vliv češtiny na vietnamštinu a vietnamštiny na češtinu*. (2010) od Petra Komerse a Jitky Slezákové v časopise Vesmír.

¹² Vasiljev 1999, str. 33

3 Modalita

Kapitola Modalita slouží k vymezení a definování základních pojmů souvisejících s modalitou, tedy širší oblastí výzkumu, do které spadá i téma této práce. Má za cíl téma modality přehledně ucelit, a to jak na obecné rovině, tak ve vztahu ke zkoumaným jazykům. V neposlední řadě se snaží vymežit vztah mezi modalitou a slovesným způsobem, kterému se podrobně věnuje následující kapitola.

3.1 Vymezení pojmu

Modalita je termín, který je v češtině užíván ve vícero vědních oborech. Podíváme-li se například na stránky *ABZ.cz: slovníku cizích slov*¹³, tak jen zde najdeme pro slovo modalita pět významů. Dva z nich jsou velmi konkrétní a je zřetelná jejich oborovost: „způsob skladby, založený na jiném než dur-mollovém systému“ v muzikologii a „digitální diagnostická zařízení používaná ve zdravotnictví pro telemedicínské sledování pacienta (např. ultrazvuk, CT apod.)“ ve zdravotnictví. Zbylé tři výklady jsou obecnější, a tudíž aplikovatelné ve vícero kontextech: „možný způsob; stupeň jistoty nějakého soudu; uplatňování postoje mluvčího ve výpovědi, modálnost,“ přičemž slovo modální má význam „způsobový, účelový“.

Vícevýznamovost slova modalita v češtině vychází ze své etymologie, neboť bylo odvozeno od obecného latinského výrazu *modus* = *způsob, míra*¹⁴. Vývoj věd v evropském regionu a vysoké postavení latiny pak vedly v češtině, ale i v mnoha dalších indoevropských jazycích (angličtině, němčině atd.) k tomu, že se výraz modalita, včetně odvozených výrazů jako *modální* nebo *modálnost*, ujaly v mnoha různorodých oborech, a to nejen humanitních. Ve vietnamštině je však situace jiná. Modalitě, jakožto jazykovědnému termínu, zde odpovídá dvouslabičný výraz *tình thái*, kde samostatné *tình* má význam „situace, stav, podmínka“ a *thái* „vnější podmínka“. Nejpravděpodobnější je slovtvorba podle čínského vzoru (ostatně tak jako u mnohé terminologie), neboť slova *tình* i *thái* jsou sino-vietnamského původu, a zároveň výslovnost i významy jednotlivých znaků v čínském ekvivalentu pro modalitu se nápadně podobají: 情态 (v pchin-jinu: qíng tài) = „přístup, postoj, modální (v lingvistice)“, kde 情 (qíng)

---

¹³ Scs.abz.cz, Slovník cizích slov [online] [cit. 7/2020], dostupné z:

<https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/modalita>;

<https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/modalni>

¹⁴ Češtinaveslovníku.cz [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://www.cestinaveslovníku.cz/modalita/>

= „pocit, emoce, vášně, situace“ a 态 (tài) = „vzezření, tvar, forma, stav, postoj, gramatický rod“. Zjednodušeně lze tak výraz *tình thái* vyložit jako jakési *nastavení, postoj* vůči něčemu.¹⁵ Jak již však bylo nastíněno výše, tento výraz je ve vietnamštině užíván výlučně v lingvistice. Výjimku tvoří snad jen překlad termínu *modální logika* = *lô gích tình thái*, nicméně zde se stále jedná o termín s lingvistikou úzce spjatý. V ostatních případech se slovo modalita překládá odlišně, např. *phương thức* nebo *thể thức*.¹⁶

Etymologicko-sémantické výklady výrazů modalita a *tình thái* nám naznačují, že modalita, jakožto termín v jazykovědě, se vztahuje k problematice postoje. Ovšem zmíněné významy, včetně „uplatňování postoje mluvčího ve výpovědi“, nejsou dostačující a přesné. Z tohoto důvodu následují definice modalit v jazykovědných odborných publikacích.

Palmer modalitu vidí jako gramatickou kategorii napříč jazyky, která je úzce spjata s kategoriemi času a vidu, přičemž všechny tyto tři kategorie jsou větnými kategoriemi, jsou obvykle vyjadřovány v rámci slovesného komplexu, a všechny se vztahují k události, o které referuje výpověď. Konkrétně modalita se pak vztahuje ke „statusu obsahu popisujícímu onu událost.“¹⁷

Čermák popisuje modalitu jako širší primárně sémantickou kategorii, pod kterou se rozumí „(A) vztah mluvčího k obsahu promluvy (modalita subjektivní, specificky též postojová, popř. dispoziční) nebo (B) vztah obsahu promluvy k realitě a její situaci (modalita objektivní, specificky též jistotní),“ a která „nachází své vyjádření v různých prostředcích, mj. v modálních verbech, partikulích, některých adverbiích, intonaci aj.“¹⁸

---

¹⁵ Vlastní výklad slov učiněn za pomoci vietnamsko-anglického slovníku (Kolektiv lexikografů Gia Vũ 2011, str. 2004 - 2005; 2196 - 2199) a za pomoci čínsko-anglického online slovníku (Yabla, Chinese English Pinyin Dictionary [online] [cit. 7/2020], dostupné z:

[https://chinese.yabla.com/chinese-english-pinyin-dictionary.php?define=情态](https://chinese.yabla.com/chinese-english-pinyin-dictionary.php?define=情态;);

<https://chinese.yabla.com/chinese-english-pinyin-dictionary.php?define=情>;

<https://chinese.yabla.com/chinese-english-pinyin-dictionary.php?define=态>)

¹⁶ Glosbe, vietnamsko-anglická/anglicko-vietnamská verze [online] [cit. 7/2020], dostupné z:

<https://vi.glosbe.com/en/vi/modality>

¹⁷ Palmer 2001, str. 1: vlastní překlad anglického originálu

¹⁸ Čermák 2011, str. 153

Podle Hoàngà Tuệho je modalita dokonce „jediním z konceptů analýzy významu věty, analýzy, jež sleduje postoj mluvčího při užívání jazyka, což znamená, že též hledá pragmatické dopady, tedy dopady, které chce mluvčí skrze praktické užití jazyka u posluchače vyvolat.“¹⁹

Pro zjednodušenou představu, jakou roli modalita v jazyce zastává, poslouží tradiční rozdělení obsahu výpovědi mluvčího podle švýcarského lingvisty Charlese Ballyho (1865-1947),²⁰ které sestává ze dvou složek:

výpověď (phát ngôn)	
diktum = výrok (<i>ngôn liệu</i>)	modus = modalita (<i>tình thái</i>)

Složka diktum zde představuje „co je řečeno“ a složka modus „jak je to řečeno.“²¹ V moderní jazykovědě se též mluví o popisném významu (*nghĩa miêu tả*) v případě dikta a o modálním významu (*nghĩa tình thái*) v případě modu.²² Diệp Quang Ban složky nazývá *phân tình thái* (= modus) a *phần cái được nói tới* (= diktum).²³

S obdobnou koncepcí se můžeme setkat i u Fillmora²⁴, liší se v zásadě jen v terminologii:

věta (câu)	
propozice (<i>mệnh đề</i>)	modalita (<i>tình thái</i>)

Složka propozice zde představuje „vlastní obsah“ a složka modalita „způsob platnosti obsahu.“²⁵ Halliday ve funkční lingvistice rozdělil význam věty dokonce na *mood* = modus (*phần thức*) a na *residue* = zbytek (*phần dư*).²⁶

¹⁹ Bùi Minh Toán 2013, *Ngôn ngữ*, str. 10: překlad převzaté citace z vietnamského originálu

²⁰ Bùi Minh Toán 2013, *Ngôn ngữ*, str. 10

²¹ Bisard a kol. 2009, str. 189

²² Bùi Minh Toán 2013, *Ngôn ngữ*, str. 10

²³ Diệp Quang Ban 2005, str. 56

²⁴ Fillmore 1968, *Universals in Linguistic Theory*, str. 23 - 24

²⁵ Blaszczyk/Karlík 2017, *CzechEncy* [online] [cit. 7/2020], dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/MODALITA>

²⁶ Diệp Quang Ban 2005, str. 57

Dále je potřeba rozlišovat mezi následujícími pojmy:

- **modalita** (*tình thái*) = výše definovaná komplexní sémantická kategorie; v literatuře též pod označením *modalita věty*, *větná modalita* či *slovesná modalita*
- **modus** (*tình thái/cách/lối/thức*) = výraz může označovat jak modalitu obecně, tak konkrétně pod ni spadající gramatickou kategorii způsob (angl. *mood/grammatical mood*)
- **modal/pl. modals** = anglický výraz pro modální slovesa; ve Stručné vietnamské gramatice od Đoàn Thiện Thuậta a kol. jde ale o výraz pro „gramatická slova vyjadřující vztah mezi mluvčím a sdělením nebo posluchačem (vyjadřující důraz, přesvědčení, postoj, hodnocení atd.),“ která dělí na důrazové a modální částice.²⁷
- **modalizace** (*sự tình thái hoá*) = proces dodání modálního významu propozici výpovědi; v literatuře často ve spojení *modalizace výpovědi* (*sự tình thái hoá phát ngôn*)
- **modulace** (*biến điệu hoá*) = vedle modalizace druhá možnost dodání modálního významu
  - modalizace - vztahuje se k možnosti a obvyklosti
  - X modulace - vztahuje se k povinnosti a náklonnosti²⁸
- **modální systém** (*hệ thống tình thái**) = soubor jazykových prostředků k vyjádření modalit daného jazyka; jeden ze dvou způsobů, jak gramaticky vyjádřit modalitu, druhým je systém slovesných způsobů²⁹

Pro účel této práce je též velmi důležité vymezit vztah mezi modalitou a slovesným způsobem. Huddleston a Pullum kupříkladu uvádějí, že „slovesný způsob (mood) vůči modalitě (modality) je jako slovesný čas (tense) vůči času (time): slovesný čas a slovesný způsob jsou kategoriemi gramatické formy, zatímco čas a modalita jsou přidružené kategorie významu.“³⁰ Dá se proto říci, že slovesný způsob je „jeden z jazykových prostředků vyjádření modalit.“³¹ Úzký vztah dokládá i zmínka Čermáka, že za tradiční jádro modalit je pokládáno to, „co zachycuje indikativ, kondicionál a imperativ.“³²

---

²⁷ Đoàn Thiện Thuật a kol. 2012, str. 93 - 96: vlastní překlad vietnamského originálu

²⁸ Diệp Quang Ban 2005, str. 38

²⁹ Palmer 2001, str. 4

³⁰ Huddleston/Pullum 2007, str. 53: vlastní překlad anglického originálu

³¹ Blaszczyk/Karlík 2017, CzechEncy [online] [cit. 7/2020], dostupné z:
<https://www.czechency.org/slovník/MODALITA>

³² Čermák 2011, str. 153

Shrneme-li to, tak se v případě modality jedná o velmi komplexní sémantickou a pragmatickou kategorii, která přesahuje vícero lingvistických disciplín, a je tak těžké pro ni najít stručnou obecně platnou definici. Je však možné říci, že se vždy jedná o přidanou hodnotu výpovědi ze strany mluvčího utvářenou okolnostmi, která buď vyjadřuje jeho postoj k obsahu výpovědi a její platnosti, anebo objektivně zachycuje vztah subjektu výpovědi vůči danému obsahu.

3.2 Druhy

Stejně jako v případě definování pojmu, i dělení modality představuje značné úskalí. Zprv existuje několik přístupů, jak na modalitu nazírat – funkčně, formálně či optikou modální logiky. Zadruhé existuje nespočet různých rozdělení v závislosti na autorovi, často formou protikladných dvojic, a v neposlední řadě i v samotném chápání jednotlivých druhů se lingvisté liší. Pro účely této práce jsou tak vybrány a představeny pouze základní druhy v rámci třech základních typů distinkce modality:

I. POSTOJ X OKOLNOST^{33,34}

Ia) **m. subjektivní** (*tình thái chủ quan*)

neboli **m. postojová/epistémická** (*tình thái tri/tình thái nhận thức*)³⁵

= „vztah mluvčího k obsahu promluvy“; „vyjádření nutnosti nebo možnosti propozice ve vztahu k průkaznému materiálu nebo znalosti“

PŘÍKLAD: *Petr musí/může být už dědeček.* = *Petr phải/có thể³⁶ là người ông rồi.*

---

³³ Protikladná dvojice m. subjektivní X m. objektivní se opírá o funkční přístup. Tuto distinkci využil i Čermák v rámci své definice modality (viz 3.1). Dvojice m. postojová X m. okolnostní vychází z formálně sémantického hlediska.

³⁴ Druhy modality, jejich definice a české příklady z: Blaszczyk/Karlík 2017, CzechEncy [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/MODALITA>; první definice u m. subjektivní a m. objektivní z: Čermák 2011, str. 153

³⁵ Též se je možné setkat s názvem m. orientovaná na mluvčího (*tình thái hướng vào người nói*).

³⁶ Vietnamské modální sloveso *có thể* s významem *moci, mít možnost, být schopen* může vyjadřovat jak subjektivní, tak objektivní modalitu. Překládá-li se do vietnamštiny české modální sloveso *moci*, dá se převést zpravidla snadno. Komplikace ale nastávají při překladu anglického *can*, kdy je při překladu do vietnamštiny třeba specifikovat význam na základě kontextu, ostatně obdobně jako při jeho převodu do češtiny. Zejména je nutné rozlišovat mezi významem **možnosti**, čemuž odpovídá čes. *moci* a viet. *có thể*, **povolení**, čes. *smět* a viet. *được*, a

Ib) **m. objektivní** (*tình thái khách quan*)

neboli **m. okolnostní/root-modality** (*tình thái căn bản/tình thái đạo lý*)³⁷

= „vztah obsahu promluvy k realitě a její situaci“

- dělí se na následující druhy:

Iba) **m. deontická** (*tình thái đạo lý/tình thái đạo nghĩa*)

= „vyjádření nutnosti, možnosti, přípustnosti nebo závaznosti propozice ve vztahu k zákonům, morálním principům apod.“

PŘÍKLAD: *Petr musí/může zkoušku opakovat. = Petr phải/có thể thi lại.*

Ibb) **m. alétická** (*tình thái tất chân/tình thái khách quan lô gích*)

= „modalita nutně pravdivých propozic a propozic, které mohou být pravdivé, nebo nepravdivé“

PŘÍKLAD: *Ptáci nemohou být savci. = Chim không thể là loài thú.*

Ibc) **m. bouletická** (*tình thái mong ước*)

= „vyjádření nutnosti nebo možnosti propozice ve vztahu k lidským tužbám a přáním“

PŘÍKLAD: *Petr musí tu zkoušku udělat. = Petr phải thi đỗ.*

Ibd) **m. dynamická** (*tình thái khẳng định sự kiện/tình thái trạng huống*)³⁸

= „vyjádření možnosti propozice ve vztahu k okolnostem charakterizujícím subjekt věty“

PŘÍKLAD: *Leopard umí běžet velmi rychle/musí na kořist útočit krátce.*

= *Con báo biết chạy rất nhanh/phải tấn công con mồi ngắn ngủi.*

Ibe) **m. teleologická** (*tình thái mục đích**)

= „vyjádření možnosti nebo nutnosti propozice ve vztahu k dosažení cíle nebo preferencí“

PŘÍKLAD: *Petr se musí/potřebuje napít. = Petr phải/cần uống.*

---

dovednosti - čes. *umět* a viet. *biết*. Problému vztahu mezi anglickým výrazem *can* a vietnamským výrazem *có thể* se podrobně věnuje Tô Minh Thanh v článku *The English Modal "can" and Its Vietnamese Counterpart "có thể"* (2018) v časopise *International Journal of Language and Linguistics*.

³⁷ Též se je možné setkat s názvem m. orientovaná na subjekt/agens (*tình thái hướng vào chủ ngữ*/tình thái hướng vào tác thể*).

³⁸ Též chápána jako m. schopnosti (*tình thái khả năng**).

II. REÁLNOST X NEREÁLNOST

IIa) **realis/reálnost** (*hiện thực**)

= nutně pravdivé propozice

PŘÍKLAD: *Petr musí tu zkoušku udělat.* = *Petr phải thi đỗ.*

IIb) **irrealis/nereálnost** (*phi hiện thực**)

= propozice nepravdivé nebo potenciální

PŘÍKLAD: *Ptáci nemohou být savci.* = *Chim không thể là loài thú.*

Tento koncept je úzce spjat s tradičním pojetím modalit, tedy se slovesným způsobem: *reálný způsob/modus realis* a *nereálný způsob/modus irrealis*, a tak se často spíše vztahuje přímo ke způsobu než obecně k modalitě.

III. NUTNOST X MOŽNOST

IIIa) **nutnost** (*sự cần thiết**)

= nutnost realizace propozice

PŘÍKLAD: *Petr musí zkoušku opakovat.* = *Petr phải thi lại.*

IIIb) **možnost** (*sự có thể**)

= možnost realizace propozice

PŘÍKLAD: *Petr může zkoušku opakovat.* = *Petr có thể thi lại.*

Vztah mezi nutností a možností je definován **negací**. Při negaci výroku vyjadřujícího nutnost získáme výrok vyjadřující možnost, a naopak. Např.:

Petr musí zkoušku opakovat. (= nutnost) + NEG. → *Petr nemusí zkoušku opakovat.* (= možnost)

Je si také třeba uvědomit, že modalitu lze pojímat i v nejširším slova smyslu, tedy podle Ballyho vzoru, kdy modalitu obsahuje každá výpověď bez ohledu na to, zda obsahuje verbální prostředky modalit či nikoli. Zohlednění metalingvistických faktorů, a vůbec kontextu jako takového, je tak i v oblasti zkoumání modalit důležité. V této souvislosti je tak ještě možné mluvit o modalitě obligatorní/obecné (*tình thái bắt buộc*/tình thái chung**), která je přítomna v každé výpovědi, a o modalitě fakultativní (*tình thái tình nguyện*/tình thái tự do**), o jejíž přítomnosti ve výpovědi rozhoduje mluvčí, a ke které se vztahují tři výše zmíněné základní typy distinkce.

3.3 Prostředky k vyjádření modaloty

Jazykové prostředky, kterými se modalita vyjadřuje, se liší jazyk od jazyka v závislosti na daných typologických předpokladech. Rozlišují se prostředky neverbální (metalingvistické), které se jako jediné dají s jistotou považovat za společné všem jazykům, morfologické (někdy též nazývané gramatické), lexikální a syntaktické.³⁹

Mezi neverbální prostředky patří například intonace (*ngữ điệu*), tempo řeči (*nhịp điệu*), zabarvení hlasu (*âm sắc*) či mimika (*điệu bộ nét mặt*), v psaném projevu pak především interpunkce (*dấu chấm câu*).⁴⁰

Typickými morfologickými prostředky jsou slovesný způsob (*thức của động từ*), pokud je vyjadřován na slovese, stejně tak částečně čas (*thì*) a vid (*thể*), a různé druhy afixů (*phụ tố*).

V rovině lexikální jsou to modální slovesa (*động từ tình thái/vị từ tình thái*) - v užším i širším slova smyslu, částice (*trợ từ*)⁴¹, citoslovce (*thán từ*) či některá adjektiva (*tính từ*), adverbia (*phụ từ/trạng ngữ/phó từ*) a substantiva (*danh từ*).

Syntaktickými prostředky jsou změna slovosledu (*thứ tự từ/trật tự từ*), formální a funkční typy vět a výpovědí (*những loại câu và phát ngôn chính thức chức năng**) - např. otázka ve funkci výzvy, větné konstrukce (*cấu trúc câu*) - např. infinitivní, nebo souvětí, zejména podmínková (*câu ghép chỉ điều kiện - hệ quả*).

Na pomezí morfologie a syntaxe pak stojí např. *klitika*, která zahrnují příklonky a předklonky.

3.4 Modalita v češtině

Čeština disponuje jak modálním systémem, tak systémem slovesných způsobů, které má tři (viz kapitola Slovesný a větný způsob). Z oblasti modálních prostředků dále využívá modálních sloves (*moci, chtít*), futura ve funkci pravděpodobnosti (*Petr bude ve škole.*), přípony adjektiv -teln- či -iv- (*zvládnutelný, čtivý*), modálních adverbii (*každopádně, údajně*), částic (*kéž, at*), citoslovcí (*ach, jé*), modálních adjektiv (*pravděpodobný, jistý*), modálních substantiv (*jistota, nesmysl*), větných konstrukcí (*Vypadá to, že ...; být k ...; je + infinitiv - Je vidět Měsíc.*),

---

³⁹ Dělení na morfologické, lexikální a syntaktické prostředky vyjádření modaloty podle Štíchy a kol. 2013, str. 435

⁴⁰ Tyto jazykové prostředky spadají do modaloty v jejím nejširším významu.

⁴¹ Překlad termínu *částice/partikule* do vietnamštiny přináší značná úskalí, neboť ekvivalentů je pro něj nespočet. Záleží na autorovi i konkrétní funkci. Tuto problematiku důkladně zpracovala doktorka Binh Slavická ve své disertační práci *Částice v moderní vietnamštině* (2016) na str. 47 - 52.

modálních predikativů (*nutno, lze*), souvětí podmínkového (*za předpokladu, že...; pokud...*), či příklonky ve formě spojky *-li*.

Shrneme-li to, pak čeština užívá vedle neverbálních prostředků jak morfologické, tak lexikální a syntaktické.

3.5 Modalita ve vietnamštině

Vietnamština disponuje modálním systémem, který je z její typologické podstaty ochuzen o morfologické prostředky. Ty jsou však vynahrazeny především těmi lexikálními, jak uvádí Đinh Văn Đức: „U flektivních jazyků je důležitým nástrojem vlastní forma slovesa, u izolačních jazyků jako je vietnamština tuto funkci zajišťuje systém modálních slov.“⁴² Skupinou modálních slov (*tình thái từ*)⁴³ míní všechny částice (*a* = koncová částice vyjadřující úctu vůči adresátovi; *nhé* = koncová částice vyjadřující blízký vztah k adresátovi), které blíže specifikuje a klasifikuje podle jejich funkcí. Vedle toho je ve vietnamštině vymezován slovní druh *phụ từ*, který je v závislosti na autorovi překládán jako příslovce nebo elementy. Tato slova se většinou překrývají s tím, co si představuje západní lingvistika pod pojmem částice (*có lẽ* = asi, možná; *đã* = výraz indikující minulý čas). Avšak kupříkladu Diệp Quang Ban mluví i o širší skupině slov, tzv. *yếu tố tình thái/tình thái tố* = modální elementy, která zahrnuje všechny výše zmíněné typy slov (*đấy* = koncová tázací částice vyjadřující blízký vztah; *thường* = obvykle). Naopak však vedle toho samostatně vymezuje *biểu thức thức* = výrazy způsobu, které se přímo podílejí na tvorbě větného způsobu (viz kapitola Slovesný a větný způsob).⁴⁴ Dále vietnamština užívá modálních sloves (*có thể* = moci, být schopen; *phải* = muset) nebo různých větných konstrukcí (*Hình như ... thì phải./Có vẻ như ...* = Vypadá to, že ...).⁴⁵ Oproti češtině je ve vietnamštině hlavním rozdílem absence soustavy slovesných způsobů, přinejmenším ta v západním pojetí. Jedná se zde o kategorii více vázanou na celou větu než samotné sloveso (viz kapitola Slovesný a větný způsob).

Shrneme-li to, pak vietnamština k vyjádření modality vedle neverbálních prostředků využívá lexikálních a syntaktických, nikoliv však morfologických.

---

⁴² Đinh Văn Đức 2001, str. 217: vlastní překlad vietnamského originálu

⁴³ Modální slova se též ve vietnamštině označují jako *từ tình thái* či *ngữ thái từ*.

⁴⁴ Diệp Quang Ban 2005, str. 28 - 40

⁴⁵ Ve vietnamštině existuje velké množství odlišných dělení slovních druhů i jejich terminologie, záleží na autorovi (viz poznámka č. 10). Byl jsem tak zde nucen učinit omezený výběr.

4 Slovesný a větný způsob

Tato kapitola má v první řadě za cíl vymezit pojem slovesný způsob a představit jeho druhy, neboť právě jeden z nich je předmětem této práce. V kontextu vietnamštiny je však, jak se následně ukáže, důležitějším pojmem způsob větný, a tak i ten je důkladně představen.

4.1 Vymezení pojmu

Slovesný způsob, též *modus verbi* či *verbální modus*, a jeho vztah k modalitě byly již blíže popsány v předchozí kapitole. Jen pro připomenutí, velmi stručně, se tedy jedná o gramatickou kategorii nadřazené širší kategorii modality, tedy o jeden z prostředků vyjádření modality.

Srovnáme-li však nyní výklady gramatické kategorie způsobu v české (A) a vietnamské (B) gramatice, zjistíme, že české označení slovesný způsob není na vietnamštinu aplikovatelné:

A

„Kategorie slovesného způsobu je morfologickým prostředkem vyjádření modality. Doplnuje tak prostředky lexikální (modální slovesa a částice) a syntaktické (formální a funkční typy vět a výpovědí).“⁴⁶

„V tradiční jazykovědě afixy obsaženými ve vnitřní struktuře slovesa vyjádřené aspekty platnosti události vyjadřované tímto slovesem. V různých jazycích jsou takto vyjadřovány různé aspekty, a tedy morfologická kategorie s.z. je v nich různě strukturována.“⁴⁷

B

„Ve flektivních jazycích se struktura způsobu projevuje v první řadě na tvaru slovesa dle způsobu, jako je indikativ, imperativ atd. Slovesný způsob je spjatý s podmětem (participující podmět je součástí způsobu). Proto je slovesný způsob fenoménem spadajícím do syntaktické kategorie - morfologie. V jazycích jako je vietnamština jsou slovesa neohebná, a tak je nutné mluvit o **větném způsobu**, kde podmět součást způsobu netvoří. Větný způsob je v praxi modální jádro druhů vět. Větný způsob je základem ke stanovení **druhů vět**, tedy druhů vět klasifikovaných podle záměru sdělení - jak se obvykle uvádí ve vietnamštině, aby bylo odlišeno od druhů vět podle syntaktické struktury.“⁴⁸

---

⁴⁶ Štícha a kol. 2013, str. 435

⁴⁷ Karlík 2017, CzechEncy [online] [cit. 7/2020], dostupné z:
<https://www.czechency.org/slovník/SLOVESNÝ%20ZPŮSOB>

⁴⁸ Diệp Quang Ban 2005, str. 28 - 29: vlastní překlad vietnamského originálu

Diệp Quang Ban dále uvádí, že větný způsob ve vietnamštině je tvořen za pomoci tzv. *biểu thức thức/yếu tố tạo thức* = výrazů způsobu, do kterých řadí:⁴⁹

- a) **částice** (*tiểu từ*) - koncová modální slova (*ngữ thái từ đứng cuối câu*) a modální příslovce (*phó từ tình thái*) doplňující slovesa a přídavná jména: *nhỉ* = koncové modální slovo sloužící k ujištění se - vid'?, *hãy* = příslovce vyjadřující rozkazovací způsob; + souřadící spojovací výraz (*quan hệ từ bình đẳng*) *hay* = nebo
- b) **semilexiální výrazy** (*biểu thức bán thực từ*) - tázací zájmena (*đại từ nghi vấn*): *ai* = kdo; *thế nào* = jak, jaký
- c) **citoslovce** (*thán từ*), **citoslovečné frazémy** (*quán ngữ cảm thán*): *ôi* = ó, jé; *trời đất* *ơ* = panebože

Objevují se nám tak vedle sebe dva pojmy - **slovesný způsob** a **větný způsob**. Ze Diệp Quang Banovy definice vyplývá, že se jedná o výrazy na stejné úrovni, které se liší pouze příslušností k jinému typu jazyka. To ovšem může platit jen částečně, neboť větný způsob v jeho pojetí, tedy větný druh podle postoje mluvčího, nacházíme i ve flektivních jazycích včetně češtiny. Ta tímto způsobem vyděluje totožné druhy vět jako vietnamština, tedy větu oznamovací, tázací, rozkazovací a zvolací, a dokonce jednu navíc - větu práci. Z tohoto důvodu se nabízí na způsob primárně nahlížet jako na obecnou gramatickou kategorii, která „vyjadřuje vztah slovesného děje ke skutečnosti, tj. hodnotí děj jako skutečný, nutný nebo možný,“⁵⁰ a která má přinejmenším dvě formy: slovesnou (vyjadřovanou primárně morfologicky) a větnou (vyjadřovanou primárně lexikálně-syntakticky). Srovnají-li se tak čeština a vietnamština ve vztahu k těmto formám, dojdeme k následujícímu zjištění:

	gramatický způsob (<i>thức</i>)⁵¹	
	slovesný způsob (<i>thức của động từ</i>)	větný způsob (<i>thức của câu</i>)
čeština	ANO	ANO
vietnamština	NE	ANO

Shrňme-li to, pak i větný způsob ve formě druhů vět podle postoje mluvčího a jeho záměru sdělení lze v širším smyslu považovat za prostředek k vyjádření modality, netvoří však

⁴⁹ Diệp Quang Ban 2005, str. 30 - 31

⁵⁰ Kolektiv pracovníků Lingea s.r.o. 2018, str. 117

⁵¹ Anglicky se tato kategorie označuje většinou obecně jako *mood* či *grammatical mood*, ačkoliv se tím zpravidla míní gramatická kategorie slovesa.

protiklad vůči slovesnému způsobu, nýbrž s ním vytváří dvojici forem gramatické kategorie způsobu. Čeština v tomto směru disponuje oběma formami, vietnamština v důsledku svých typologických předpokladů naopak pouze jednou formou, a to způsobem větným. Vzhledem k tématu této práce, jehož výchozím jazykem je čeština, zůstává nadále stěžejním pojmem slovesný způsob, jehož druhy v češtině jsou v této kapitole následně popsány. Pro prvotní demonstraci, jakým způsobem jsou tvořeny různé typy vět ve vietnamštině, je zde do kontrastu představen i vietnamský větný způsob. Nejedná se však o potvrzení kontrastivního vztahu k českému slovesnému způsobu v Diệp Quang Banově pojetí, má to účel ryze pragmatický.

Rozlišení slovesného a větného způsobu se projevuje i ve vietnamské terminologii. Pro způsob jako gramatickou kategorii existuje vícero termínů: *cách*, *lối* či *thức*. Výrazy *cách* a *lối* se užívají zpravidla k označení slovesného způsobu, a tak se s nimi setkáváme zejména při popisu gramatik indoevropských jazyků (např. *mệnh lệnh cách*, *lối mệnh lệnh* = rozkazovací způsob), výraz *thức* je naopak obecnější a může vyjadřovat jak slovesný, tak větný způsob. Je tak možné na výraz narazit při popisu gramatiky indoevropského jazyka i vietnamštiny (např. u Diệpa Quang Bana).⁵²

4.2 Druhy

S odkazem na předchozí podkapitulu Vymezení pojmu se způsob v první řadě dělí na slovesný a větný, který odpovídá větným druhům podle záměru sdělení. Oba druhy způsobu je možné rozdělit podle vztahu slovesného děje k přítomné skutečnosti, tedy podle klasické distinkce slovesných způsobů.^{53,54,55}

I. Modus realis/reálný způsob (*thức hiện thực**)

SLOVESNÝ: indikativ/oznamovací, obecný, energický, ...

VĚTNÝ: oznamovací, zvolací, ...

---

⁵² Toto rozlišení je pouze orientační, zakládá se na mé osobní zkušenosti. Užití výrazů se opět liší autor od autora, a tak ho nelze pokládat za všeobecně platné.

⁵³ Rozdělení však není přesné, neboť jednotlivé způsoby mohou mít i opačné funkce. Např. indikativ může mít i imperativní ilokuci (viz 4.3.1).

⁵⁴ V mnoha jazycích se tradičně k rozlišení reálnosti a nereálnosti užívá kontrast indikativ X subjektiv. (Palmer 2001)

⁵⁵ Počet a druhy způsobů závisí na konkrétním jazyku.

II. **Modus irrealis/modus non realis/nereálný způsob** (*thức phi hiện thực**)

SLOVESNÝ: imperativ/rozkazovací, kondicionál/podmiňovací, práci, ...

VĚTNÝ: rozkazovací, práci, ...

Kromě tohoto dělení je možné jednotlivé způsoby vymezit z hlediska příznakovosti, apelativnosti, hypotetičnosti, propozice versus ilokuce atd.⁵⁶

Pro tuto práci je důležité rozlišovat mezi následujícími druhy nereálných způsobů, které se často zaměňují:

- **kondicionál/podmiňovací způsob** (*lời điều kiện/điều kiện cách/thức điều kiện*) primárně vyjadřuje podmíněnost určitého děje určitými okolnostmi
- **konjunktiv = subjunktiv / spojovací způsob** (*giả định cách/thức giả thuật*) má širší význam, neboť se užívá jak obecně k vyjádření hypotetických událostí, tak např. i k vyjádření vlastního postojů (v němčině se mj. může užít v nepřímé řeči)

Jedná se tak o dva různé druhy nereálného slovesného způsobu, které se však v určitých funkcích překrývají, zejména pokud jde o vyjádření podmíněnosti a hypotetičnosti děje.

4.3 Slovesný způsob v češtině

V češtině je slovesný způsob mluvnickou kategorií slovesa a zároveň primárně jeden z morfologických prostředků vyjádření modalit, který v ní tvoří trojčlenný systém.⁵⁷

	NÁZEV	TVAR SLOVESA
1.	oznamovací způsob/indikativ	jednoduchý i složený ⁵⁸
2.	rozkazovací způsob/imperativ	jednoduchý/syntetický
3.	podmiňovací způsob/kondicionál ⁵⁹	složený/analytický s auxiliárem ⁶⁰

⁵⁶ Karlík 2017, CzechEncy [online] [cit. 7/2020], dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/SLOVESNÝ%20ZPŮSOB>; Karlík 2017, CzechEncy [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONDICIONÁL>

⁵⁷ Karlík 2017, CzechEncy [online] [cit. 7/2020], dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/SLOVESNÝ%20ZPŮSOB>

⁵⁸ Tvar slovesa u oznamovacího způsobu závisí na gramatickém čase a vidu, budoucí čas například zachycuje jak jednoduchý, tak i složený tvar slovesa, srov.: *Budu chodit do lesa. X Půjdu do lesa.*

⁵⁹ „Trojčlenný systém morfologické kategorie s.z. je možný proto, že komplex [by-ch/-s + -l-ové participium] se tradičně chápe za morfologický tvar slovesa.“ (Karlík 2017, CzechEncy [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SLOVESNÝ%20ZPŮSOB>)

⁶⁰ Auxiliár neboli pomocné sloveso

4.3.1 Oznamovací způsob

Oznamovací způsob neboli indikativ (*sự kiện cách/lời tường thuật*) představuje prosté „konstatování aktuálního, minulého nebo budoucího děje/stavu,“⁶¹ a jako jediný může být použit ve všech třech slovesných časech, pouze tedy v případě sloves nedokonavých.⁶²

PŘÍKLAD: *Chodím/Chodil jsem/Budu chodit/Půjdu každý den do lesa.*

Pro absenci afixů s modálním rysem se mu též říká způsob nulový a v závislosti na kontextu může získat i imperativní (*Budeš sedět!*) nebo kondicionální (*Kdyby pršelo, vezmu si deštník.*) ilokuci.⁶³

4.3.2 Rozkazovací způsob

Rozkazovací způsob neboli imperativ (*mệnh lệnh cách*) „modifikuje věcný význam slovesa ve smyslu nezbytnosti jeho naplnění z vůle autora.“⁶⁴ Omezuje se pouze na 2. osobu, jednotného i množného čísla, a na 1. osobu množného čísla. Jedná se o jediný způsob v češtině, který je ve všech formách v aktivu vybaven sufixem ve vnitřní struktuře slovesa.⁶⁵

PŘÍKLAD: *Chod' /Chod'te/Chod'me každý den do lesa.*

Rozkazovací způsob lze opsat například pomocí částic *at'/necht'* ve spojení se slovesem v přítomném nebo budoucím čase v indikativu (*At' prší!/Necht' vstoupí!*),⁶⁶ způsobem oznamovacím (*Budeš mlčet!*) nebo infinitivem (*Neklepat!*).⁶⁷ Zároveň sám o sobě může nabývat odlišné interpretace, např. podmiňovací ilokuci (*Ještě chvíli odmlouvej a uvidíš! = Pokud budeš ještě chvíli odmlouvat, tak uvidíš.*).

---

⁶¹ Štícha a kol. 2013, str. 435

⁶² Kolektiv pracovníků Lingea s.r.o. 2018, str. 117

⁶³ Karlík 2017, CzechEncy [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SLOVESNÝ%20ZPŮSOB>

⁶⁴ Štícha a kol. 2013, str. 435

⁶⁵ Karlík 2017, CzechEncy [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/IMPERATIV>

⁶⁶ Toto spojení vynahrazuje chybějící tvary imperativu pro 3. osoby.

⁶⁷ Kolektiv pracovníků Lingea s.r.o. 2018, str. 118

4.3.3 Podmiňovací způsob⁶⁸

Podmiňovací způsob neboli kondicionál (*điều kiện cách/lời điều kiện*) „vyjadřuje děj/stav jako podmíněný, a to vázaný na podmínku relativně splnitelnou [...] nebo nesplnitelnou [...]“.

Rozlišují se dva druhy:

1. kondicionál mimočasový/ateporální neboli přítomný⁶⁹

„Obsahuje podmínku, v závislosti na níž by se děj mohl (nemohl) v přítomnosti nebo v budoucnosti uskutečnit.“

= relativně splnitelná podmínka

FORMA: příčestí činné⁷⁰ významového/modálního/fázového slovesa
(koncovka -l-) + podmiňovací tvar pomocného slovesa být
(bych, bys, by, bychom, byste, by)⁷¹

UŽITÍ: rozličné typy vět (podmíněnost, zdvořilé žádosti, přání, ...)

PŘÍKLAD: *Šel bych ted' nejraději do lesa.*

Kdybych si opravdu mohl vybrat, chodil bych každý den do lesa.

2. kondicionál minulý

„Obsahuje podmínku, v závislosti na níž by mohl (nemohl) být děj v minulosti uskutečněn.“

= nesplnitelná podmínka

---

⁶⁸ Štícha a kol. 2013, str. 435 - 436; Kolektiv pracovníků Lingea s.r.o. 2018, str. 119 - 120; Pracovníci Ústavu pro jazyk český AV ČR, Internetová jazyková příručka [online] [cit. 7/2020], dostupné z:

<https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=575>

⁶⁹ Tato podkategorie podmiňovacího způsobu se svou sémantickou podstatou, jak uvádí Štícha a kol. (2013), aktuální přítomnosti vymyká, a proto je příhodnější namísto tradičního termínu kondicionál přítomný užívat popisný termín kondicionál mimočasový či ateporální.

⁷⁰ Též nazýváno příčestím minulým.

⁷¹ Tento tvar slovesa *být* je pozůstatkem slovesného času aoristu, tedy jednoduchého minulého času, který se v češtině používal do konce 15. století. (Kosek 2017, CzechEncy [online] [cit. 7/2020], dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/SIGMATICKÝ%20AORIST>)

FORMA: tvar kondicionálu mimočasového + přičestí činné slovesa být (byl-)⁷²
/vzdálená minulost: + přičestí činné slovesa bývat (býval-)/

UŽITÍ: zejména podmínková souvětí s důrazem na neuskutečnitelnost

PŘÍKLAD:

Kdybych si byl opravdu mohl vybrat, byl bych chodil každý den do lesa.

Kdybych si býval opravdu mohl vybrat, býval bych chodil každý den do lesa.

Kdybych si byl býval opravdu mohl vybrat, byl bych býval chodil každý den do lesa.

Vybraná konkrétní užití a významy obou kondicionálů jsou předmětem analytické části této práce (viz následující kapitola).

Pokud se ve větách objeví výraz *aby* nebo *kdyby*, připojí se k němu osobní koncovka pomocného slovesa *být* v indikativu (*abych/abys/kdybychom/kdybyste...*). Zároveň se u zvrtných sloves v mimočasovém i minulém kondicionálu ve 2. osobě čísla jednotného připojuje koncovka *-s* k zvrtným zájmenům *se* a *si* (smál **by ses/byl by sis** zpíval...).

Negace je možná na všech slovesech v přičestí činném mimo podmiňovací tvar slovesa být: byl bych býval **ne**chodil/byl bych **ne**býval chodil/**ne**byl bych býval chodil

X *byl **ne**bych býval chodil

V případě, že to kontext dovolí, je možné v podmínkovém souvětí druhé sloveso užít v indikativu: *Kdybych si opravdu mohl vybrat, tak chodím do lesa každý den.*

Kdybych si byl býval opravdu mohl vybrat, chodil jsem do lesa každý den.

4.4 Větný způsob ve vietnamštině

Jak již bylo uvedeno, vietnamština nemá ohebná slovesa a tak se kategorie způsobu projevuje nikoli na slovese, ale v rámci celé věty. Z tohoto důvodu jdou druhy způsobu ruku v ruce s druhy vět (*kiểu câu/loại câu*).

Způsobová struktura věty (*câu trúc thức của câu*) ve vietnamštině má dvě složky:⁷³

způsobová struktura věty (<i>câu trúc thức của câu</i>)	
výrazy způsobu (<i>biểu thức thức</i>)	zbytek (<i>phần dư</i>)

⁷² Toto neplatí v případě, že by se ve větě měla objevit dvě přičestí činná slovesa *být*: **byl bych byl spokojený*. Pak je druhé nutné nahradit přičestím činným slovesa *bývat*: *byl bych býval spokojený*. Zápor v podobě *byl bych nebyl spokojený* ovšem možný je.

⁷³ Diệp Quang Ban 2005, str. 31

Modální výrazy ve větě vyjadřují nastavení mluvčího vůči posluchači a „zbytek“ představuje vlastní obsah, o kterém se mluví.⁷⁴

Vietnamština rozlišuje čtyři větné způsoby, tedy čtyři větné druhy podle záměru mluvčího neboli mluvnického aktu (*mục đích nói - hành động nói*).⁷⁵

4.4.1 Oznamovací způsob (*thức trình bày*)

Oznamovací způsob neboli deklarativ či indikativ (*thức trình bày/thức trần thuật*) slouží k prostému konstatování nebo popisu věcí, činností, stavů či situací. Pokud jde o jeho formu, tak ta, na rozdíl od všech ostatních druhů, nevykazuje žádné formální znaky, včetně výrazů způsobu. Tento způsob je proto označován za tzv. nevyznačený způsob (*thức không đánh dấu*) nebo nulový způsob (*thức zero*).⁷⁶

PŘÍKLAD:

<i>Anh ấy</i>	<i>đang</i>	<i>học</i>	<i>ở</i>	<i>Việt Nam.</i>
3SG	PŘÍS;PŘÍT	studovat	PŘED;LOK	Vietnam
on	právě	studovat	v	Vietnam

'On právě studuje ve Vietnamu.'

4.4.2 Tázací způsob (*thức nghi vấn*)

Tázací způsob neboli interogativ (*thức nghi vấn*) slouží ke zjištění chybějící informace nebo k potvrzení určité informace či domněnky. Dá se tvořit mnoha způsoby: tázacími konstrukcemi (... *có phải ... không?*); tázacími dovětky (... *có phải không?/..., đúng không? = ..., není-liž pravda?/..., že?*); přítomností tázacího zájmena (*gì = co, đâu = kde*); tázacími částicemi (*à, ạ*); přítomností spojovacího výrazu (*hay = nebo*); atd. V rovině grafické je značen otazníkem „?“.

PŘÍKLAD:

<i>Anh ấy</i>	có	phải	<i>là</i>	<i>sinh viên</i>	không?
3SG	existovat	správný	být	student	ZÁP
on	OT	OT	být	student	OT

'Je on student?/On je student?'

⁷⁴ Způsobové výrazy a konstrukce jsou v následujících příkladech u jednotlivých druhů způsobu zvýrazněny tučným písmem.

⁷⁵ Diệp Quang Ban 2005, str. 209

⁷⁶ Diệp Quang Ban 2005, str. 32

4.4.3 Rozkazovací způsob (*thức cầu khiến*)

Rozkazovací způsob neboli imperativ (*thức cầu khiến/mệnh lệnh thức*) slouží k vyjádření příkazu, výzvy, žádosti či prosby vůči posluchači/posluchačům, a tvoří se primárně příslovci vázanými na slovesa/adjektiva a jejich kombinacemi. V písemné formě je pro něj typický vykřičník „!“. Vietnamština rozlišuje dva druhy imperativu:

kladný (mệnh lệnh khẳng định*) X záporný (mệnh lệnh phủ định*)

PŘÍKLAD:

a) kladný imperativ (příslovce *hãy, đi, đã, lại, ...*; částice *nhé, ...*)⁷⁷

<i>Các em</i>	<i>hãy</i>	<i>làm</i>	<i>bài tập</i>	<i>đi</i>	<i>nhé!</i>
2PL	PŘÍS;KIMP	dělat	úkoly	PŘÍS;KIMP	ČÁST;SIIMP
vy	IMP	dělat	úkoly	IMP	IMP

'Dělejte si radši úkoly!'

b) záporný imperativ (příslovce *đừng, chớ, ...*)

<i>Các anh</i>	<i>đừng</i>	<i>uống</i>	<i>rượu</i>	<i>nhé!</i>
2PL	PŘÍS;ZIMP	pít	alkohol	ČÁST;SIIMP
vy	IMP	pít	alkohol	IMP

'Radši nepijte alkohol!'

Vedle toho se objevují významové ekvivalenty, např. v podobě nepřímého imperativu v nepřímé řeči s výrazy *hãy, đừng, kẻo* (= aby/aby ne/...); v podobě kombinace lexikálního výrazu *cấm, miễn* a slovesa - např. ***Cấm vào!*** ***Zakázat*** + vstoupit! = 'Zákaz vstupu!'; anebo formou holého slovesa/adjektiva - např. ***Im lặng!*** = ***Tịch!*** = 'Ticho!/Buď!/-te zticha!'

---

⁷⁷ Příslovce kladného imperativu se často užívají i ve větách v záporném imperativu, samozřejmě ale za předpokladu přítomnosti příslovce záporného imperativu - např. *Bà hãy đừng đi tàu hỏa*. Vy (starší žena) + příslovce kl. imp. + příslovce záp. imp. + jet + vlak! = 'Nejezděte vlakem!'

4.4.4 Zvolací způsob (*thức cảm thán*)

Zvolací způsob neboli exklamativ (*thức cảm thán*) vyjadřuje překvapení, udivení či jinak emotivně zabarvenou reakci, a je tvořen zejména pomocí intonace, příslovčí a citoslovcí. Na grafické rovině se vyznačuje vykřičníkem „!“.

PŘÍKLAD:

<i>Trời đất ơi,</i>	<i>tuyệt vời</i>	<i>quá!</i>	<i>May</i>	<i>thay!</i>
CITFR	skvělý	PŘÍS;MADJ	štěstí	CIT;ZVOL
panebože	skvělý	tak	štěstí	ZVOL
'Panebože, to je tak skvělé!'			'Jaké to štěstí!'	

Jak je vidno, vietnamština v rámci svých větných způsobů nevyčleňuje způsob, který by vyjadřoval podmíněnost či hypotetičnost. Je ovšem jasné, že i mluvčí vietnamštiny potřebuje vyjádřit myšlenky, které jsou významy českého podmiňovacího způsobu zachyceny. Zůstává však otázkou, do jaké míry vietnamština tyto významy českého kondicionálu dokáže opsat, a zejména pak jakými konkrétními jazykovými prostředky. Právě tomuto problému se důkladně věnuje následující analytická část práce.

5 Vyjádření podmiňovacího způsobu ve vietnamštině

Tato kapitola analyzuje vybrané hlavní funkce českého podmiňovacího způsobu a jim odpovídající vietnamské ekvivalenty.

Vzhledem k širokému využití kondicionálu v češtině jakožto stylistického prostředku, který může zabarvením naznačovat jak hypotetičnost, tak zdvořilost, skromnost atp. u nespočtu typů vět, i s ohledem na rozsah práce, jsem byl nucen učinit pouze omezený výběr jeho hlavních funkcí. Na základě vlastního uvážení jsem tak vybral šest funkcí kondicionálu, které jsem seskupil do tří podkapitol: *Věta jednoduchá v podmiňovacím způsobu* (5.1), *Souvětí s podmiňovacím způsobem* (5.2) a *Otázka v podmiňovacím způsobu* (5.3). Rozhodujícím faktorem pro mne bylo mj. to, do jaké míry se významově daný typ věty v kondicionálu liší od opisu v indikativu. Z tohoto důvodu jsem upustil například od vedlejší věty přívlastkové: *Není nikdo, kdo by byl chytrý jako ty.* = *Nikdo není tak chytrý jako ty.*, neboť zde se jedná pouze o velmi mírné stylistické zabarvení, které význam věty zásadně nemění, a na překlad do vietnamštiny tak v zásadě nemá vliv.

Nejvíce prostoru je věnováno větě jednoduché s významem přání a souvětí s vedlejší větou podmínkovou, neboť právě v nich kondicionál vyjadřuje svůj primární význam - hypotetičnost, a také proto, že rozlišení mezi reálnou a hypotetickou podmínkou ve vietnamštině představuje značné úskalí, které je třeba před samotným hledáním ekvivalentů vedlejších vět podmínkových ujasnit.

Pro zkoumané jazyky jsou v následující kapitole užívány označení „A“ pro češtinu a „B“ pro vietnamštinu.

5.1 Věta jednoduchá v podmiňovacím způsobu

Tato podkapitola se věnuje jednoduchým větám v podmiňovacím způsobu, které mohou vystupovat samostatně, aniž vyžadují zapojení do souvětí. Nevěnuje se proto větám typu *To bych musel mít peníze.* nebo *Byl bych velice překvapený.* Takovéto věty indukují, že reagují na nějaký předešlý výrok, vůči němuž jsou v podmiňovacím vztahu. Mohou tedy být buď plnohodnotnou reakcí v kontextu, anebo vyžadují dokončení výroku mluvčím formou vedlejší věty. Samy o sobě však plnohodnotné nejsou. To neplatí o následujících větách:

5.1.1 Vyjádření přání

PŘÍKLADOVÉ VĚTY (A):

(1)	<i>Kéž</i>	<i>bych</i>	<i>měl</i>	<i>více peněz.</i>
	ČÁST	PKOND;1SG	PŘČ	OBJ
(2)	<i>Kéž</i>	<i>bych</i>	<i>býval měl</i>	<i>více peněz.</i>
	ČÁST	MKOND;1SG	PŘČ;MKOND	OBJ
(3)	<i>Kdybych</i>	<i>tak</i>	<i>měl</i>	<i>více peněz.</i>
	ČÁST;KOND;1SG	ČÁST;DŮR	PŘČ	OBJ
(4)	<i>Kdybych</i>	<i>tak</i>	<i>byl býval měl</i>	<i>více peněz.</i>
	ČÁST;KOND;1SG	ČÁST;DŮR	PŘČ;MKOND	OBJ
(5)	<i>Chtěl</i>	<i>bych</i>	<i>mít</i>	<i>více peněz.</i>
	PŘČ	PKOND;1SG	INF	OBJ
(6)	<i>Rád</i>	<i>bych</i>	<i>měl</i>	<i>více peněz.</i>
	PŘÍS	PKOND;1SG	PŘČ	OBJ
(7)	<i>Přečti</i>	<i>bych si</i>	<i>něco.</i>	
	PŘČ	PKOND;1SG	OBJ	

VÝZNAMY (A):

- (1) povzdech nad zdánlivě nesplnitelným přáním, touha
- (2) lítost nad již nesplnitelným přáním
- (3) přání, touha, zamyšlení se nad tím, jak by to mohlo vypadat za jiných okolností
- (4) lítost, zamyšlení se nad jiným průběhem okolností v minulosti, které nelze změnit
  - (1) a (3) do značné míry ekvivalentní význam
  - (2) a (4) do značné míry ekvivalentní význam
- (5) přání pomocí modálního slovesa *chtít*, které kondicionálová forma stylisticky zeslabuje
- (6) velmi opatrné vyjádření přání, zeslabené příslovcem *rád*
- (7) vyjádření aktuálního přání vykonat nějakou činnost

V částici *kéž* je cítit větší důraz na přání, zatímco u částice *kdyby* je cítit spíše hypotetičnost. To souvisí s tím, že *kdyby* má též druhý význam, a sice jako podřadící spojka v podmínkových souvětích. Pokud by věty (3) a (4) neobsahovaly důrazovou částici *tak*, mohly by být též součástí podmínkového souvětí.

EKVIVALENTY (B):⁷⁸

(1)	<i>Ước gì</i>	<i>tôi</i>	<i>có</i>	<i>nhiều tiền hơn.</i>
	ČÁST;PŘN	1SG	mít	OBJ
	'Kéž bych měl více peněz.'			
(2)	<i>Ước gì</i>	<i>tôi</i>	<i>đã</i>	<i>có</i> <i>nhiều tiền hơn.</i>
	ČÁST;PŘN	1SG	PŘÍS;MIN;UK	mít OBJ
	'Kéž bych býval měl více peněz.'			
(3)	<i>Giá mà/Giả sử</i>	<i>tôi</i>	<i>có</i>	<i>nhiều tiền hơn.</i> ⁷⁹
	SPOJ	1SG	mít	OBJ
	'Kdybych tak měl více peněz.'			
(4)	<i>Giá mà/Giả sử</i>	<i>tôi</i>	<i>đã</i>	<i>có</i> <i>nhiều tiền hơn.</i>
	SPOJ	1SG	PŘÍS;MIN;UK	mít OBJ
	'Kdybych tak byl býval měl více peněz.'			
(5)	<i>Tôi</i>	<i>muốn</i>	<i>có</i>	<i>nhiều tiền hơn.</i>
	1SG	chtít	mít	OBJ
	'Chtěl bych mít více peněz.'			
(6)	<i>Tôi</i>	<i>thích</i>	<i>có</i>	<i>nhiều tiền hơn.</i>
	1SG	rád dělat	mít	OBJ
	'Rád bych měl více peněz.'			
(7)	<i>Tôi</i>	<i>muốn</i>	<i>đọc</i>	<i>cái gì đó.</i>
	1SG	chít	číst	OBJ
	'Přečetl bych si něco.'			

Výraz *ước* má původní význam *prát si*. Zde ve spojitosti s částicí *gì* vytváří jakousi ustálenou frázi ve funkci částice, která se v této kombinaci a v tomto významu objevuje výhradně na začátku pravicích vět. Vzhledem k výkladu prvních dvou českých vět jako více zdůrazňujících přání byla tato fráze užita právě při jejich překladu. Pokud by však byla prohozena se spojovacími výrazy *giá mà/giả như/giả sử*,⁸⁰ byl by významový posun zhruba na

⁷⁸ Diệp Quang Ban 2005, str. 305

⁷⁹ V češtině se je možné v menší míře setkat i s větou jednoduchou uvozenou částicí *kdyby* v negativním významu, např.: *Kdyby mě tak vyhodili z práce.* = *Ngộ nhờ tôi bị đuổi việc.* V takovém případě by struktura věty zůstala stejná, pouze by byl počáteční spojovací výraz nahrazen spojovacím výrazem *ngộ/ngộ nhờ* evokujícím negativní děj (Významovým rozdílem těchto a dalších spojovacích výrazů v podmínkových souvětích se podrobněji věnuje podkapitola 5.2.1.).

⁸⁰ Dalšími variantami jsou výrazy *giá dụ, giả dụ, giá phỏng, giả phỏng, giá sử, giá thử* nebo *giả thử*. (Kolektiv lexikografů Gia Vũ 2011, str. 824, 827) nebo *giả như* (Glosbe, vietnamsko-anglická/anglicko-vietnamská verze [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://vi.glosbe.com/en/vi/if%20only>)

stejně úrovni jako v českých větách, neboť všechny tyto výrazy jsou taktéž užívány jako spojovací výrazy podmínkových vět vyjadřujících hypotetičnost (více o podmínkových větách ve vietnamštině v podkapitole 5.2.1). Všechny tyto spojovací výrazy v sobě zároveň nesou význam předpokladu.

Věty typu (5), (6) a (7) jsou ve vietnamštině opisovány formou věty s modálním slovesem, konkrétně *chtěl bych* (5) vietnamským slovesem *muốn* (= chtít), které už samo o sobě význam přání nese, české *rád bych* (6) slovesem *thích* (= rád dělat), případně v závislosti na kontextu taktéž slovesem *muốn*, a typ věty (7), ve které se objevuje holé (bez pomocného slovesa i příslovce) plnovýznamové sloveso v kondicionálu, opět modálním slovesem *muốn* (= chtít). Je zřejmé, že u posledního typu (7) je převod do vietnamštiny závislý pouze na českém významu, neboť se v české formě nenachází žádný pomocný jazykový prostředek (modální sloveso, adverbium), který by vietnamština mohla přímo opsat.

Dalším důležitým komponentem vietnamských ekvivalentů je časové příslovce *đã*, které odpovídá préteritu, tedy minulému času, který je ukončený a nezasahuje již do přítomnosti. V kombinaci s částicí nebo spojovacím výrazem stojícími na začátku výše přeložených vět tak vyjadřuje přání nebo hypotetický děj, který již není uskutečnitelný.

SHRNUTÍ:

Pro věty vyjadřující přání či povzdech nad nereálnými skutečnostmi kondicionálem jsou v češtině příznačné počáteční částice *kež* a *kdyby*, které mohou být doplněny například o důrazovou částicí *tak* či *jen*. Pro vietnamské ekvivalenty jsou též charakteristické počáteční výrazy, konkrétně částice nebo spojovací výrazy. Ty v sobě nesou lexikální význam přání či hypotetičnosti. K odlišení minulého kondicionálu pak slouží časové příslovce *đã*, které vyjadřuje nejen minulost, ale též ukončenost. České věty vyjadřující přání modálním slovesem v kondicionálu, stejně tak holým plnovýznamovým slovesem v kondicionálu, někdy doplněným o příslovce *rád*, jsou překládány větami s modálním slovesem. Modální slovesa tedy ve vietnamštině opisují významy některých českých vět s kondicionálem, ovšem oproti češtině je jejich interpretace hypotetičnosti, v tomto případě přání, z důvodu existence pouze jednoho slovesného tvaru, zcela závislá na kontextu či logickém vztahu slovesného děje k ostatním větným členům.

Porovnáme-li tak významy a formy na obou stranách, lze konstatovat, že vietnamština tuto funkci kondicionálu v případě vět (1) - (4) dokáže vyjádřit velmi přesně nejen po stránce sémantické, ale i formální. U vět (5) - (7) je již ale z důvodu totožné indikativní formy vietnamských vět kondicionálová interpretace závislá na kontextu.

5.1.2 Doporučení

PŘÍKLADOVÉ VĚTY (A):

(8)	<i>Neměl</i>	<i>byste</i>	<i>chodit</i>	<i>ven.</i>
	PŘČ	PKOND;2PL	INF	OBJ
(9)	<i>Měl</i>	<i>bych</i>	<i>jít</i>	<i>ven.</i>
	PŘČ	PKOND;1SG	INF	OBJ
(10)	<i>Mělo</i>	<i>by se</i>	<i>chodit</i>	<i>ven.</i>
	PŘČ	PKOND;3SG;NP	INF	OBJ

Sloveso *mít* v češtině není pouze slovesem plnovýznamovým, nýbrž i slovesem pomocným - modálním, jako v tomto případě. To má význam povinnosti a potřeby. Pokud je vyjádřeno v kondicionálu, pak dochází k jeho zmírnění a k částečnému vyjádření zdvořilosti. V této formě se nejčastěji vyskytuje právě ve větách vyjadřujících doporučení.

VÝZNAMY (A):

- (8) rada, výčitka, připomenutí povinnosti, doporučení činnosti, která je okolím očekávána/považována za správnou
- (9) uvědomění si povinnosti/správné alternativy, vybidnutí sebe sama k dané činnosti
- (10) obecně platná povinnost/správná alternativa pro všechny, vyjádřeno neurčitým podmíněm

EKVIVALENTY (B):

(8)	<i>(Lễ ra,)⁸¹</i>	<i>ông</i>	<i>không</i>	<i>nên</i>	<i>đi</i>	<i>ra ngoài</i>	<i>(a).</i>
	PŘÍS	2SG	ZÁP	je třeba	chodit/jít	OBJ	ČÁST
	'Neměl byste chodit ven.'						
(9)	<i>(Lễ ra,)</i>	<i>tôi</i>	<i>nên</i>	<i>đi</i>	<i>ra ngoài.</i>		
	PŘÍS	1SG	je třeba	chodit/jít	OBJ		
	'Měl bych jít ven.'						
(10)	<i>(Lễ ra,)</i>	<i>nên</i>	<i>đi</i>	<i>ra ngoài.</i>			
	PŘÍS	je třeba	chodit/jít	OBJ			
	'Mělo by se chodit ven.'						

Počáteční příslovce *lễ ra* nesoucí význam doporučení se používá ve spojení s modálním slovesem, nejčastěji *nên*, se kterým tak vytváří vazbu o významu doporučení/rady. Modální

---

⁸¹ Dalšími variantami jsou *Đúng ra* nebo *Đáng ra* (Bùi Phụng 1995, str. 163), případně *Đáng lễ ra*. Pokud na začátku věty stojí některé z těchto příslovčí, mohou se na místě pomocného slovesa objevit modální slovesa *cần phải* (je nutné, muset) nebo *phải* (muset), ne pouze *nên* (je třeba).

sloveso *nên* však již význam „je třeba; měl bych/bys“ nese samo o sobě, záporný tvar *không nên* = „nemá se, nemělo by se“.⁸² Vazba *lẽ ra-nên* je oproti samotnému slovesu *nên* silnější, a kromě rady samotné vyjadřuje zároveň výčitku. Dala by se tak do češtiny v závislosti na kontextu přeložit přesněji ve smyslu „správně by se něco mělo“. Vedle stěžejního modálního slovesa *nên* se u věty (8) může objevit zdvořilostní částice *ạ*, která ve větách oslovujících 2. osobu stylisticky zmírní význam tohoto modálního slovesa, a tím zde taktéž nahradí funkci kondicionálu. V tomto případě i zdvořilost vyjádřenou českým vykáním.

Vietnamské modální sloveso *nên* má velmi vyhraněný význam, a není tak úplným ekvivalentem českého modálního slovesa *mít*, pouze jeho kondicionálové formy v objektivním užití, srov.:

- *Oni mají být doma.* - povinnost, objektivní modalita

Họ phải ở nhà. (dosl. 'Oni musejí být doma.')

- *Oni by měli být doma.* - předpoklad, subjektivní modalita

Có lẽ là/Chắc là họ ở nhà. (dosl. 'Asi/Pravděpodobně jsou doma.')

- *Oni by měli být doma.* - doporučení, objektivní modalita

Họ nên ở nhà. - zde užití slovesa *nên*

SHRNUTÍ:

Díky modálnímu slovesu *nên*, které významově dokonale odpovídá kondicionálové formě české modálního slovesa *mít* v objektivním užití, lze v případě této funkce kondicionálu mluvit o dokonalé ekvivalenci, a to jak po stránce sémantické, tak formální. Počáteční příslovce či koncová zdvořilostní částice slouží pak ke stylistickému zabarvení.

5.2 Souvětí s podmiňovacím způsobem

5.2.1 Vedlejší věta podmínková

V souvětí s vedlejší větou podmínkovou (*câu ghép điều kiện/giả thiết*) se v češtině nejjasněji ukazuje primární význam kondicionálu - vyjádření hypotetičnosti, tedy podmíněnosti, kdy podmínka může být splnitelná, nebo již nikoli. Souvětí podmínkové jako takové však nevyjadřuje pouze děje hypotetické, nýbrž i děje reálné. Stejným způsobem je souvětí chápáno i ve vietnamštině, kde je též klasifikováno jako jeden druh souvětí o dvou významech:

---

⁸² Hlavatá/Slavická 2003, str. 132

„Souvětí podmínkové/hypotetické je souvětí o větě hlavní a vedlejší, na začátku jehož vedlejší věty stojí spojovací výraz vyjadřující podmíněný/hypotetický vztah, jako například *nếu, hễ, miễn (là), giá...* Na začátku věty hlavní, pokud stojí na druhém místě, se může vyskytovat výraz *thì*, který tak uvozuje větu důsledkovou.“⁸³ Diệp Quang Ban uvádí celkem pět spojovacích výrazů věty vedlejší v následující struktuře:⁸⁴

věta vedlejší (<i>vế phụ</i>)	věta hlavní (<i>vế chính</i>)
Nếu/Hễ/Miễn (là)/Giá (mà)/Giá sử ... [Pokud / jestliže / když ...]	(thì) ... [, (tak / pak) ...]
věta hlavní (<i>vế chính</i>)	věta vedlejší (<i>vế phụ</i>)
X ...	, nếu/hễ/miễn (là)/giá (mà)/giá sử ... [, pokud / jestliže / když ...]

Diệp Quang Ban ovšem neuvádí žádné bližší sémantické rozdíly výše zmíněných výrazů, pouze informaci, že vazba *nếu-thì* může mít též srovnávací význam: *Nếu tỉnh anh có nhiều mía thì tỉnh tôi có nhiều dừa.* = dosl. 'Jestliže ve vaší provincii je hodně cukrové třtiny, tak v té mé je hodně kokosů.', a že výraz *hễ* se zpravidla užívá k vyjádření podmínky, jež se mnohokrát opakuje. Na základě toho lze usuzovat, že spojovací vazba *hễ-thì* má spíše časový význam, tedy zhruba *pokaždé, když...-tak*, blížíci se souvětí s čistě časovým spojovacím výrazem *mỗi khi*.

Spíše časový význam potvrzuje i Nguyễn Phan Cảnh,⁸⁵ který vazbu *hễ-thì/là* překládá jako *když/až/jakmile-pak*, ostatně i Hlavatá a Slavická⁸⁶ ji překládají jako *když/jakmile-tak/pak (hned)*, přičemž *là* nahrazuje *thì* pro zdůraznění důsledku. Vietnamsko-anglický slovník uvádí význam *kdykoli/pokud* s tím, že *hễ* se může též pojít s časovými tázacími zájmeny *bao giờ* nebo *khi nào* (*Hễ khi nào trời mưa thì mái nhà bị dột.* = 'Kdykoli zaprší, tak do střechy zatéká.'). Ačkoli časový význam převažuje, jsou i věty s tímto výrazem, které by se vyložily čistě podmínkově: *Hễ là người thì phải có hiếu với cha mẹ.* = dosl. 'Pokud je (někdo) člověkem, pak musí být oddaný rodičům.' = 'Být člověkem znamená být oddaný rodičům.'⁸⁷ Đoàn Thiện Thuật a kol. uvádějí, že vazba *hễ-là* vyjadřuje automatický následek možné akce, a jako ekvivalent

⁸³ Diệp Quang Ban 2005, str. 306: vlastní překlad vietnamského originálu

⁸⁴ Diệp Quang Ban 2005, str. 305 - 307

⁸⁵ Nguyễn Phan Cảnh 1984, str. 309

⁸⁶ Hlavatá/Slavická 2003, str. 175 - 176

⁸⁷ Kolektiv lexikografů Gia Vũ 2011, str. 936

uvádějí vazbu *cư-là*.⁸⁸ Element *cư* však oproti *hẽ* zdůrazňuje pravidelnost opakování určitého děje nebo stavu.⁸⁹

Pokud zůstaneme u Hlavatého a Slavické, tak ty vedle *hẽ-thì/là* uvádějí jako vazbu podmínkového souvětí vazbu *nếu-thì* přeloženou jako *když/jestliže-tak*. Zvláště vymezují souvětí vyjadřující hypotetickou podmínku a předpoklad, které do češtiny překládají kondicionálem. Jedná se o vazbu *mà-thì*, kde spojovací výraz *mà*⁹⁰ stojí za podmětem, a vazbu *giá (mà)-thì*, kdy *mà* může být v kombinaci s *nếu*, aniž by se význam změnil: *(Nếu) anh mà đi biển thì chị ấy cũng sẽ đi. = Giá (mà)/Nếu (mà) anh đi biển thì chị ấy cũng sẽ đi.* = 'Kdybys jel k moři, jela by také.' Význam vět se spojovacím výrazem *mà* ovšem zůstává dvojznačný, neboť v této knize je uveden i příklad, kde je vazba *mà-thì* přeložena indikativem: *Anh mà đi biển thì chị ấy cũng sẽ đi.* = 'Jestli pojedeš k moři, ona pojede také.'⁹¹

V německé literatuře se u Kathrin Raitza a Lương Văn Kế vazba *nếu-thì* překládá indikativem⁹², stejně jako u Vũ Trang Đài, která vedle toho uvádí i vazbu *giá (như)-thì*, kterou překládá výhradně konjunktivem (vztah kondicionálu a konjunktivu popsán v podkapitole 4.2). Uvádí, že se jedná o děje, které již nejsou realizovatelné, zdají se být mluvčímu nemožné, anebo jsou jeho přáním, a že tak tato vazba odpovídá prvnímu a druhému německému konjunktivu.⁹³

Đoàn Thiện Thuật a kol. v případě spojovacího výrazu *giá* mluví o nereálné podmínce vyjadřující něco nereálného, imaginárního, kterou je možné vyjádřit jak nenaplněné touhy a sny, tak lítost nad něčím, co se neuskutečnilo, ačkoli mluvčí chtěl.⁹⁴ Autor též zmiňuje další varianty spojovacích výrazů podmínkových vět *nếu như* a *nhỡ*, přičemž *nhỡ* uvádí možné negativní následky.

Pokud se jedná o blíže nespecifikovaný, výše zmiňovaný výraz *miễn (là)*, tak ten má dle slovníku význam *dokud/za předpokladu/pokud*.⁹⁵ Vyjadřuje tak zpravidla reálnou podmínku, a jeho ekvivalentem je spojovací výraz *miễn sao*.

---

⁸⁸ Đoàn Thiện Thuật a kol. 2012, str. 82

⁸⁹ Hlavatá/Slavická 2003, str. 211

⁹⁰ Výraz *mà* představuje jednu z nejčastějších spojek ve vietnamštině. Může též vyjadřovat odporovací vztah, uvozovat vedlejší větu účelovou nebo vedlejší větu přívlastkovou.

⁹¹ Hlavatá/Slavická 2003, str. 175 - 176, 213, 233 - 234

⁹² Raitza/Lương Văn Kế 2010, str. 122 - 123

⁹³ Vũ Trang Đài 2020, str. 94 - 95

⁹⁴ Đoàn Thiện Thuật a kol. 2011, str. 9; Đoàn Thiện Thuật a kol. 2012, str. 82

⁹⁵ Kolektiv lexikografů Gia Vũ 2011, str. 1368; Glosbe, vietnamsko-anglická/anglicko-vietnamská verze [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://vi.glosbe.com/vi/en/miễn%20là>

Vasiljev překládá ve slovníku hesla *jestliže a pokud* jako *nếu như* a *kdyby* jako *giả như* s tím, že příkladové věty s *nếu như* jsou překládány jak indikativem, tak kondicionálem.⁹⁶

Na základě výše uvedených informací z různých zdrojů lze konstatovat, že výhradně hypotetický význam v sobě nesou spojovací výrazy obsahující slovo *giả*, v případě negativních důsledků *nhỡ*, všechny ostatní je třeba vykládat na základě kontextu. Pokud tak překládáme vedlejší větu podmínkovou v kondicionálu do vietnamštiny, a chceme při tom hypotetičnost zachovat a zdůraznit, výběr spojovacích výrazů se nám zúží. Překládáme-li ale z vietnamštiny, je možné kondicionálem přeložit věty téměř se všemi zmiňovanými spojovacími výrazy, a tak v tu chvíli převod do kondicionálu závisí na okolnostech a na logickém uvážení, jaký vztah má děj ve větě k realitě, např. *Nếu anh là em thì anh sẽ đi*. nepřeložíme dosl. *'Pokud já jsem/budu ty, pojedu.', nýbrž jako 'Kdybych byl sebou, jel bych.'⁹⁷ Zároveň je důležité si uvědomit, že spojovací výrazy se *giả* kromě hypotetické podmínky současně indikují, že děj v hlavní větě, tedy hypotetický důsledek, je pro subjekt pozitivní. Věta vedlejší, kterou *giả* uvozuje, tak pro subjekt negativní být může, bude-li její důsledek ve větě hlavní přesto pozitivní - viz věta (16).

Na základě získaných poznatků jsem se pokusil přehledně shrnout základní spojovací výrazy a jejich významy do následující tabulky:⁹⁸

Základní spojovací výrazy na začátku vedlejších vět podmínkových			
	Spojovací výraz	Význam	Český překlad
1.	<i>Nếu (như/mà) ...</i>	reálná nebo hypotetická podmínka; pozitivní i negativní důsledky věty hlavní pro subjekt	pokud, jestliže, když, -li, kdyby -indikativ nebo kondicionál
2.	<i>Giả (như/mà)/Giả sử ...</i>	hypotetická podmínka; pozitivní důsledek věty hlavní pro subjekt	kdyby -kondicionál
3.	<i>... mà ...</i>	= 1.	= 1.

⁹⁶ Vasiljev/Nguyễn 2014, str. 433 - 434, 577 - 578; Vasiljev/Nguyễn 2016, str. 242

⁹⁷ V případě této věty se jedná o ustálenou vazbu, **Giả mà anh là em thì anh sẽ đi*. by bylo po stylistické stránce špatně.

⁹⁸ Obecně k této tabulce platí, že vzhledem k chybějícímu kondicionálu není ve vietnamštině hranice mezi reálnou a hypotetickou podmínkou tak jasná jako v češtině. Poznámka o překladu indikativem či kondicionálem je tak spíše orientační, přičemž opět hraje důležitou roli kontext.

4.	<i>Nhỡ/Lỡ/Ngộ (nhỡ) ...</i>	hypotetická podmínka; negativní obsah vedlejší i hlavní věty pro subjekt	kdyby, v případě, že, pro případ, že -kondicionál
5.	<i>Miền (là) ...</i>	reálná podmínka vztažená k budoucnosti	za předpokladu, že, pod podmínkou, že, pokud, dokud -indikativ nebo kondicionál
6.	<i>Hễ/Cứ ...</i>	reálná podmínka; zároveň ekvivalentem časových výrazů <i>khi</i> (určitý časový bod), <i>ngay khi</i> (okamžitá návaznost děje) či <i>mỗi khi</i> (opakování děje)	když, až, jakmile, pokud, kdykoli, vždycky, když, pokaždé, když -indikativ
7.	<i>Trong trường hợp ...</i>	příklad lexikální fráze	dosl. v případě -indikativ nebo kondicionál

Nyní, když známe sémantické rozdíly mezi jednotlivými spojovacími výrazy, je možné přistoupit k samotné analýze různých typů českých podmínkových souvětí v kondicionálu a k přiřazení vhodných vietnamských ekvivalentů.

PŘÍKLADOVÉ VĚTY (A):

- (11) **Kdybych vyhrál, koupil bych si nový dům.**
SPOJ;KOND;1SG PŘČ PŘČ PKOND;1SG OBJ
- (12) **Kdybych vyhrál, koupím si nový dům.**
SPOJ;KOND;1SG PŘČ IND;BUD;1SG OBJ
- (13) **Kdybych býval vyhrál, býval bych si koupil nový dům.**
SPOJ;KOND;1SG PŘČ;MKOND PŘČ PŘČ;MKOND;1SG PŘČ OBJ
- (14) **Kdybych býval vyhrál, koupil jsem si nový dům.**
SPOJ;KOND;1SG PŘČ;MKOND PŘČ IND;MIN;1SG OBJ
- (15) **Kdybych nevyhrál, nový dům bych si nekoupil.**
SPOJ;KOND;1SG PŘČ;NEG OBJ PKOND;1SG PŘČ;NEG
- (16) **Kdybych býval nevyhrál, býval bych neměl tolik starostí.**
SPOJ;KOND;1SG PŘČ;MKOND PŘČ PŘČ;MKOND;1SG PŘČ;NEG OBJ
- (17) **Já být tebou, koupil bych si nový dům.**
(=Kdybych byl tebou, ...)
1SG INF 2SG;INS PŘČ PKOND;1SG OBJ

Pro větu vedlejší v podmínkovém souvětí je v češtině charakteristický spojovací výraz *kdyby*, který na sebe váže kondicionálovou koncovku podle podmětu.⁹⁹ Dále je možné tvořit souvětí s větou hlavní v indikativu a větou vedlejší v kondicionálu bez většího významového posunu. Čeština též umožňuje vyjádřit větu vedlejší formou slovesného infinitivu bez spojovacího výrazu, která též zásadní významový posun nevytváří, a která je dokonce v určitých případech obvyklejší, viz věta (17).

VÝZNAMY (A):

- (11), (12) a (15) hypotetická podmínka a důsledek, v budoucnu uskutečnitelné
- (13), (14) a (16) hypotetická podmínka a důsledek, již neuskutečnitelné
- (17) speciální případ - z hlediska formy hypotetická podmínka a důsledek, v budoucnu uskutečnitelné, z hlediska významu však neuskutečnitelné - jedná se o ustálené slovní spojení ve významu *být na něčím místě*
- (11), (12), (13), (14) pozitivní podmínka věty vedlejší i pozitiv. důsledek věty hlavní pro subjekt
- (15) negativní podmínka věty vedlejší i negativní důsledek věty hlavní pro subjekt
- (16) negativní podmínka věty vedlejší, avšak pozitivní důsledek věty hlavní pro subjekt

EKVIVALENTY (B):¹⁰⁰

(11)	Giá (mà)	<i>tôi</i>	trúng số,	<i>tôi</i>	sẽ	mua	<i>cái nhà mới.</i>
	SPOJ	1SG	vyhrát (v loterii)	1SG	PŘÍS;BUD	koupit	OBJ
	'Kdybych vyhrál, koupil bych si nový dům.'						
-
(12)	Giá (mà)	<i>tôi</i>	trúng số,	<i>tôi</i>	sẽ	mua	<i>cái nhà mới.</i>
	SPOJ	1SG	vyhrát	1SG	PŘÍS;BUD	koupit	OBJ
	'Kdybych vyhrál, koupím si nový dům.'						
-
(13)	Giá (mà) (hồi ấy)	<i>tôi</i>	trúng số,	<i>tôi</i>	đã	mua	<i>cái nhà mới</i>	(rồi).
	SPOJ	PUČ	1SG	vyhrát	1SG	PŘÍS;MIN;UK	koupit	OBJ
								už
	'Kdybych býval vyhrál, býval bych si koupil nový dům.'							
-
(14)	Giá (mà) (hồi ấy)	<i>tôi</i>	trúng số,	<i>tôi</i>	đã	mua	<i>cái nhà mới.</i>	
	SPOJ	PUČ	1SG	vyhrát	1SG	PŘÍS;MIN;UK	koupit	OBJ
	'Kdybych býval vyhrál, koupil jsem si nový dům.'							

⁹⁹ Kondicionál na sebe přímo váže i spojovací výraz *aby*. Ten k analýze v rámci této práce však vybrán nebyl, neboť se objevuje v mnoha typech vět, v jejichž rámci zastává velmi specifické funkce (účel, nepřímá řeč, ...), ve kterých kondicionál zpravidla nevyjadřuje svůj primární význam podmíněnosti či hypotetičnosti.

¹⁰⁰ Užití částice *thì* (= tak, pak) nebo jejího důraznější ekvivalentu *là*, uvozujících větu hlavní, stojí-li na druhém místě, není povinné, a tak v příkladových větách nejsou užívány.

- (15) *Ngộ (nhỡ) tôi không trúng số, tôi sẽ không mua cái nhà mới.*
 SPOJ 1SG NEG vyhrát 1SG PŘÍS;BUD NEG koupit OBJ
 'Kdybych nevyhrál, nový dům bych si nekoupil.'
- (16) *Giá (mà) (hồi ấy) tôi không trúng số, tôi đã không phải lo lắng.*
 SPOJ PUČ 1SG NEG vyhrát 1SG PŘÍS;MIN;UK NEG muset mít starosti
 'Kdybych býval nevyhrál, býval bych neměl tolik starostí.'
- (17) *Nếu anh là em, anh sẽ mua cái nhà mới.*
 SPOJ 1SG být 2SG 1SG PŘÍS;BUD koupit OBJ
 'Já být tebou, koupil bych si nový dům.'

Všechny vietnamské ekvivalenty by mohly být uvozeny spojovacím výrazem *nếu* jakožto nejneutrálnějším výrazem, či jeho variantami, avšak snaha byla převést věty co nejvěrněji, a tak tam, kde je to možné, stojí výraz vyjadřující pozitivní hypotézu *giá* nebo negativní hypotézu *ngộ*, přičemž výraz *giá* nemůže být přítomen pouze ve větách typu (15) a (17). V případě věty (15) má věta hlavní negativní důsledek pro subjekt - na rozdíl od věty (16), kde přes negativní děj věty vedlejší má věta hlavní pro subjekt pozitivní důsledek, a proto zde musí stát spojovací výraz *ngộ*.¹⁰¹ U věty (17) se poté jedná o zavedené slovní spojení, a zároveň vztah subjektu k obsahu věty vedlejší je velmi neutrální.

Důležitou roli hrají též časová příslovce, kdy *sẽ* vyjadřující budoucnost implikuje realizovatelnost v případě českých hlavních vět v kondicionálu mimočasovém, a *đã* vyjadřující ukončenou minulost implikuje nerealizovatelnost hlavních vět v kondicionálu minulém. Význam kondicionálu minulého může být zároveň zdůrazněn například příslovcem *rồi* = *už* na konci věty hlavní, anebo příslovečným určením času ve větě vedlejší. Povšimnutíhodná je též shoda struktury hlavních vět (11) a (12), a (13) a (14).

SHRNUTÍ:

Hypotetickou podmínku lze ve většině případů do vietnamštiny převést celkem přesně jak po sémantické, tak i po formální stránce, zejména uvažíme-li možnost užívat v českých větách typu (12) a (14) indikativ v hlavní větě. Jiná situace by nastala při překladu z vietnamštiny do češtiny, neboť pak by bylo rozhodnutí o významu reálné nebo hypotetické podmínky u vět například s hojně užívaným neutrálním spojovacím výrazem *nếu* závislé na kontextu nebo logické souvztažnosti mezi dějem ve větě vedlejší a hlavní.

¹⁰¹ Věty (15) a (16) mohou mít i v češtině v závislosti na kontextu více interpretací, což se následně odráží ve správném výběru spojovacího výrazu ve vietnamštině. V tomto případě jsou tak ekvivalenty platné pouze ve vymezených významech, viz VÝZNAMY (A).

Nakonec bych rád na tomto místě ještě zmínil větu typu *I kdybych vyhrál, nový dům bych si nekoupil.*, která ačkoliv v češtině spadá pod souvětí s vedlejší větou přípustkovou (ve vietnamštině jí odpovídá *câu ghép nhượng bộ* s vazbou *tuy/mặc dù-nhưng*, kde *nhưng* vyjadřuje odporovací vztah), tak ve vietnamštině po formální stránce kopíruje souvětí s vedlejší větou podmínkovou nebo časovou:

Kể cả¹⁰² (khi) tôi trúng số bây giờ (thì) tôi cũng (sẽ) không mua nhà mới.

5.2.2 Vedlejší věta se spojkou jako by

Nejdříve je třeba rozlišovat mezi výrazy *jakoby* a *jako by*. V prvním případě se jedná o částici s významem přibližnosti, přirovnání či zdánlivosti (18), která se vztahuje k jiným větným členům než přísudku, v druhé případě pak o spojovací výraz uvozující věty vyjadřující porovnání a hypotetický děj pomocí slovesných tvarů kondicionálu,¹⁰³ který najdeme např. u vedlejší věty podmětne (19), přívlastkové (20) nebo způsobové (21).

Jako by je možné nahradit spojovacím výrazem *jak(o) kdyby*.

PŘÍKLADOVÉ VĚTY (A):

(18)	<i>Působili</i>	<i>jakoby</i>	<i>klidně.</i>			
	IND;MIN;3PL	ČÁST	PŘÍS			
(19)	<i>Zdá se,</i>	<i>jako by</i>	<i>o tom</i>	<i>nevěděli.</i>		
	IND;PŘÍT;NP	SPOJ;KOND	OBJ	PŘČ;PKOND;3PL		
(20)	<i>Tady</i>	<i>je</i>	<i>atmosféra,</i>	<i>jako by se</i>	<i>něco</i>	<i>stalo.</i>
	PŘÍS	IND;PŘÍT;NP	JČP	SPOJ;KOND	NZ	PŘČ;PKOND;NP
(21)	<i>Vypadali,</i>	<i>jako by</i>	<i>o tom</i>	<i>nevěděli.</i>		
	IND;MIN;3PL	SPOJ;KOND	OBJ	PŘČ;PKOND;3PL		

VÝZNAMY (A):

- (18) zdánlivé chování, domněnka na základě dojmů mluvčího formou přirovnání
- (19) podmět věty hlavní formou přirovnání, vyjádření subjektivní modalita
- (20) bližší specifikace podstatného jména ve větě hlavní formou přirovnání
- (21) bližší specifikace přísudku věty hlavní formou přirovnání

¹⁰² Spojovací výraz *kể cả* s významem *včetně* zde zhruba odpovídá českému přípustkovému *i*.

¹⁰³ Pracovníci Ústavu pro jazyk český AV ČR, Internetová jazyková příručka [online] [cit. 7/2020], dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=575>

EKVIVALENTY (B):

(18) *Họ tỏ vẻ (như là) bình tĩnh.*

3PL tvářit se SPOJ;SROV klidně

'Působili jakoby klidně.'

(19) *Đường như/Hình như (là) họ không biết về điều đó.*

SPOJ;SROV 3PL NEG vědět OBJ

'Zdá se, jako by o tom nevěděli.'

(20) *Ở đây có không khí như là có cái gì đã xảy ra.*

PUM existovat atmosféra SPOJ;SROV existovat NZ PŘÍS;MIN;UK stát se

'Tady je atmosféra, jako by se něco stalo.'

(21) *Họ đã có vẻ¹⁰⁴ như là không biết về điều đó.*

3PL PŘÍS;MIN;UK vypadat SPOJ;SROV NEG vědět OBJ

'Vypadali, jako by o tom nevěděli.'

Společným jmenovatelem všech vietnamských ekvivalentů je výraz *như*, tedy spojka se srovnávacím významem - (*stejně/tak*) *jako* (*Cái bàn này cao như cái bàn kia.* = 'Tento stůl je stejně vysoký jako tamten.').¹⁰⁵ Jeho modifikací pak získáme spojovací výraz *như là*, kterým můžeme přeložit jak českou spojku *jako by* (20), (21), tak částici *jakoby* (18). Jeho ekvivalenty jsou výrazy *như thế* a *tuông như*. Všechny tyto spojovací výrazy jsou ve slovníku uváděny s významem „jako kdyby“.¹⁰⁶ Opis české částice *jakoby* (18) je nicméně již v samotném slovese *tỏ (vẻ)/tỏ ra* s významem *tvářit se/dávat najevo/jevit se*, *như là* tak v tomto případě slouží spíše pro zdůraznění. Chceme-li ve vietnamštině vyjádřit subjektivní domněnku (19), v češtině obvykle vyjádřenou vazbou s neurčitým podmětem (*Zdá se, že/Vypadá to, že*) nebo příslovcem (*asi/zřejmě*), která se vztahuje na celou větu, použijeme spojovací výrazy *đường như* nebo *hình như*. Ty mohou být i součástí větné vazby ve stejném významu, tedy subjektivní modality: *Đường như/Hình như (là) ... thì phải*.

SHRNUTÍ:

Vietnamské ekvivalenty u této funkce kondicionálu nejenže dobře odráží významy výchozích českých vět, ale též vykazují obdobnou formu.

¹⁰⁴ Dosl. *mít vzezření*

¹⁰⁵ Hlavatá/Slavická 2003, str. 279 - 280

¹⁰⁶ Kolektiv lexikografů Gia Vũ 2011, str. 1603 - 1604

5.3 Otázka v podmiňovacím způsobu

5.3.1 Zdvořilá žádost

PŘÍKLADOVÉ VĚTY (A):

(22)	Otevřel	bys	(<i>prosím</i>)	<i>okno?</i>
	PŘČ	PKOND;2SG	ČÁST	OBJ
(23)	Mohl	byste	<i>mi</i>	<i>pomoci?</i>
	PŘČ	PKOND;2PL	1SG;DAT	OBJ
(24)	Byl	byste	<i>ochotný</i>	<i>nám</i> <i>pomoci?</i>
	PŘČ	PKOND;2PL	JČP	OBJ INF

VÝZNAMY (A):

(22) přímá zdvořilá žádost druhé osoby

(23) a (24) nepřímá zdvořilá žádost druhé osoby

Dáme-li v češtině kondicionál na plnovýznamové sloveso (22), vytvoříme přímou zdvořilou žádost. Pokud chceme být ještě zdvořilejší, použijeme v kondicionálu modální sloveso *moci* (23), čímž bude naše žádost nepřímá, neboť se doslova zeptáme pouze na potenciální možnost. Obdobně je to v případě použití slovesa *být* v kondicionálu se jmennou částí ve formě adjektiva a s infinitivem plnovýznamového slovesa (24).

EKVIVALENTY (B):

(22)	<i>Anh</i>	(có thể)	mở	giùm	<i>cái cửa sổ</i>	(có) được không	ạ?
	2SG	moci	otevřít	pomoci	OBJ	OT	ČÁST
	'Otevřel bys (prosím) okno?'						
(23)	<i>Ông</i>	(có thể)	giúp	<i>tôi</i>	được không	ạ?	
	2SG	moci	pomoci	1SG	OT	ČÁST	
	'Mohl byste mi pomoci?'						
(24)	<i>Ông</i>	có	sẵn sàng	giúp	<i>chúng tôi</i>	không	ạ?
	2SG	OT	ochotný	pomoci	1PL	OT	ČÁST
	'Byl byste ochotný nám pomoci?'						

Zajímavá je již samotná tázací větná konstrukce vietnamštiny (*có*)-*không?*, skládající se z důrazové částice *có* a zápornky *không*.¹⁰⁷ Doslova se ve vietnamštině vlastně ptáme tázacím dovětkem *ne?/že?/nebo ne?*. U otázek ve funkci žádosti se však častěji setkáme s koncovou tázací formulí (*có*) *được không?*, která obsahuje modální sloveso *được* s významem „být schopen, moci/dokázat, dovést něco (udělat).“¹⁰⁸ Dalším důležitým prvkem vietnamských ekvivalentů je koncová zdvořilostní částice *a*, která prakticky opisuje (bez ohledu na tykání a vykání) zdvořilostní význam kondicionálu u českých vět. Přítomnost slovesa *giùm* (= pomoci) jen zdůrazňuje poskytnutí pomoci druhému. Modální sloveso *có thể* (= moci) je pro doslovný překlad možné, není však nutné.

SHRNUTÍ:

Vietnamština, stejně jako čeština, disponuje otázkami ve funkci zdvořilých žádostí, jejichž intenzitu též modifikuje pomocí rozličných jazykových prostředků. To znamená, že význam kondicionálu ve funkci zdvořilých žádostí je ve vietnamštině možné dobře zachytit jak po stránce sémantické, tak po stránce formální.

5.3.2 Ověření domněnky

PŘÍKLADOVÉ VĚTY (A):

(25)	Že	by se	už	vrátili?				
	ČÁST	PKOND;3PL	PŘÍS	PŘČ				
(26)	Tak	ty	bys	(prý)	byl	ochotný	nám	pomoci?
	ČÁST	2SG	PKOND:2SG	ČÁST	PŘČ	JČP	1PL:DAT	INF

Pro české věty tohoto typu je vedle kondicionálu příznačná přítomnost počátečních částic *že* či *tak*, konkrétně u vět typu (26) pak ještě další fakultativní částice, kupříkladu *prý*.

VÝZNAMY (A):

(25) ověření si domněnky, která nás může udivovat

(26) ověření si domněnky, informace od třetí osoby

¹⁰⁷ Tázacích konstrukcí je ve vietnamštině vícero, zároveň je možné otázku tvořit i jiným způsobem, například pomocí koncové částice.

¹⁰⁸ Hlavatá/Slavická 2003, str. 130 - 131

EKVIVALENTY (B):

(25)	<i>Họ</i>	<i>đã</i>	<i>về</i>	<i>rồi</i>	<i>à/w//hay sao?</i>	
	3PL	PŘÍS;MIN;UK	vrátit se	už	ČÁST//PŘÍS	
	<i>Chẳng lẽ</i>	<i>họ</i>	<i>đã</i>	<i>về</i>	<i>rồi</i>	<i>w//hay sao?</i>
	PŘÍS	3PL	PŘÍS;MIN;UK	vrátit se	už	ČÁST//PŘÍS
	'Že by se už vrátili?'					
(26)	<i>(Nghe nói,)</i>	<i>bạn</i>	<i>sẵn sàng</i>	<i>giúp</i>	<i>chúng tôi</i>	<i>à?</i>
	ČÁSFR	2SG	ochotný	pomoci	3PL	ČÁST
	'Tak ty bys (prý) byl ochotný nám pomoci?'					

Jak věta (25), tak věta (26) ve vietnamštině obsahuje koncovou částici. Otázka pomoci částice *à*, která vyjadřuje blízký vztah mezi mluvčím a posluchačem, slouží k ověření předpokladu.¹⁰⁹ Hlavatá se Slavickou uvádějí možnost takový typ otázky do češtiny překládat za pomoci částice *tak* (*Anh là sinh viên à? = '(Tak) vy jste student?'*). Pokud jde o výrazy *ư* a *hay sao*, tak výraz *ư* je ve slovníku uváděn jako koncová částice, která značí otázku a nepřekládá se,¹¹⁰ a výraz *hay sao*¹¹¹ je vyložen jako příslovce vyskytující se v otázkách, které značí překvapení, vyžaduje specifickou odpověď a je obvykle překládáno tázacím dovětkem (*Anh định đi ngoại quốc hay sao? = 'Ty se chystáš jet do zahraničí, vid?'*¹¹²).¹¹³ Všechny zmíněné koncové výrazy mohou být součástí větné vazby *chẳng lẽ-à/ư//hay sao* užívané k vyjádření překvapení nebo pochybností nad nelogickými či divnými věcmi nebo jevy.¹¹⁴ Částicový frazém *nghe nói* doslova znamená *slyšet říkat*, a odpovídá tak české částici *prý*.

SHRNUTÍ:

Shrňme-li funkci českého kondicionálu jakožto prostředku k ověření domněnky a jeho vietnamské ekvivalenty, pak lze konstatovat, že jsou si blízko jak na významové rovině, tak na té formální, neboť oba jazyky v těchto typech vět užívají částice, ač tedy v jiných pozicích.

¹⁰⁹ Hlavatá/Slavická 2003, str. 23

¹¹⁰ Přesto je jej někdy možné na základě kontextu přeložit českými výrazy jako *copak/opravdu/fakt?*

¹¹¹ Jedná se o složený výraz ze spojovacího výrazu *hay* (= nebo) a tázacího zájmena *sao* (= co).

¹¹² V závislosti na kontextu a významu též možné přeložit jako *copak/nebo co?* (údiv) nebo *že jo?* (ujištění).

¹¹³ Kolektiv lexikografů Gia Vũ 2011, str. 919, 2394

¹¹⁴ Đoàn Thiện Thuật a kol. 2011, str. 89

6 Shrnutí

Analýza šesti vybraných funkcí českého podmiňovacího způsobu a jejich vietnamských ekvivalentů ukázala, že si vietnamština dokáže celkem snadno poradit s chybějící flexí sloves, a že jí absence tak specifického jazykového prostředku, jakým kondicionál bezesporu je, nebrání v jeho velmi přesném sémantickém opisu za pomoci prostředků vlastních. Těmi v případě našich zkoumaných typů vět byly:

Přehled hlavních jaz. prostředků při opisu českého kondicionálu ve vietnamštině			
1. Věta jednoduchá			
	1.a	Vyjádření přání	počáteční částice (<i>Ước gì</i>) či spojovací výraz (<i>Già mà, ...</i>); časové příslovce (<i>đã</i>); modální sloveso (<i>muốn, thích</i>)
	1.b	Doporučení	vazba: počáteční příslovce (<i>Lẽ ra, ...</i>) + modální sloveso (<i>nên, cần phải, phải</i>); modální sloveso (<i>nên</i>); koncová částice (<i>à</i>)
2. Souvětí			
	2.a	VV podmínková	spojovací výraz (<i>già mà, nếu mà, ngộ nhỡ, ...</i>); časové příslovce (<i>đã, sẽ, rồi</i>); příslovečné určení času
	2.b	VV se spojkou <i>jako by</i>	spojovací výraz (<i>như là, ...</i>); sloveso (<i>tỏ vẻ</i>); počáteční spojovací výraz (<i>Đường như, Hình như</i>); větná vazba: počáteční spojovací výraz (<i>Đường như, Hình như</i>) + koncový výraz (<i>thì phải.</i>)
3. Otázka			
	3.a	Zdvořilá žádost	tázací formule (<i>được không?</i>); koncová částice (<i>à</i>); modální sloveso (<i>có thể</i>)
	3.b	Ověření domněnky	koncová částice (<i>à, ư</i>); koncové příslovce (<i>hay sao</i>); větná vazba: počáteční příslovce (<i>Chẳng lẽ</i>) + koncový výraz (<i>à, ư, hay sao</i>)

VV = vedlejší věta

Shrneme-li to, pak nejčastějšími jazykovými prostředky vietnamštiny k opisu českého kondicionálu, na základě našeho omezeného vzorku, jsou spojovací výrazy, koncové částice či časová příslovce, která slouží k distinkci mezi uskutečnitelností a neuskutečnitelností děje. Dále jsou příznačná modální slovesa či tvorba větných vazeb. Pomineme-li neohebnost vietnamských sloves, lze konstatovat, že se vietnamské ekvivalenty zkoumaných funkcí kondicionálu i po formální stránce zpravidla českým výchozím větám velmi podobají.

Na závěr je však nutno říci, že jednotlivé analýzy potvrdily, že i v tomto případě hraje nezanedbatelnou roli kontext, který je třeba vždy zohledňovat.

7 Závěr

Tato bakalářská práce měla za cíl na teoretické rovině představit a vymezit téma modality a slovesného a větného způsobu, a to především ve vztahu k češtině a vietnamštině, a v rámci své analytické části na základě nalezených odpovídajících vietnamských ekvivalentů představit hlavní jazykové prostředky, kterými vietnamština vybrané funkce českého podmiňovacího způsobu opisuje.

K analýze bylo vybráno celkem šest funkcí českého podmiňovacího způsobu, dvě vyskytující se ve větě jednoduché, dvě v souvětí a dvě v otázce. Ve snaze zajistit co největší vypovídající hodnotu bylo i v rámci příkladových vět jednotlivých funkcí zastoupeno vícero typů vět, a to jak ve smyslu sémantickém, tak formálním.

I přes omezený vzorek kondicionálových funkcí se ukázalo, že absence určitého jazykového prostředku ve vietnamštině nebrání v jeho velmi přesném opisu. Jednotlivé analýzy též potvrdily důležitost kontextu pro interpretaci vietnamských vět, a po formální stránce pak významnou roli gramatických slov, konkrétně příslovcí, spojovacích výrazů a částic.

Byl bych velice rád, kdyby tato práce přispěla k většímu zájmu o kontrastivní lingvistiku a o oblast modality, která v rámci jazykovědy nabízí nepřeberné množství zajímavých témat ke zkoumání.

8 Zdroje

8.1 Literatura

- BISARD, Frank/ÖSTMAN, Jan-Ola/VERSCHUEREN, Jef. *Grammar, Meaning and Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2009. ISBN 9789027289186
- BÙI, Phụng. *Tiếng Việt cho người nước ngoài. Learning modern spoken Vietnamese*. Hanoi: Nhà xuất bản Đại học và Giáo dục chuyên nghiệp, 1995.
- CAO, Xuân Hạo/HOÀNG, Dũng: *Từ điển thuật ngữ ngôn ngữ học đối chiếu Anh-Việt, Việt-Anh*. [Srovnávací anglicko-vietnamský a vietnamsko-anglický slovník lingvistických pojmů] Hanoi: NXB Khoa học Xã hội, 2005.
- ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-2360-3
- DIỆP, Quang Ban. *Ngữ pháp tiếng Việt*. [Vietnamská gramatika] Huế: Nhà xuất bản Giáo dục, 2005. 8X245M5-CNĐ
- ĐINH, Văn Đức: *Ngữ pháp tiếng Việt - Từ loại*. [Vietnamská gramatika - slovní druhy] Hanoi: NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, 2001.
- ĐOÀN, Thiện Thuật a kol. *Thực hành tiếng Việt. Trình độ B*. [Praktická vietnamština. Úroveň B] Hanoi: Nhà xuất bản Thế Giới, 2011. VN-TG-2.142-0
- ĐOÀN, Thiện Thuật/NGUYỄN, Khánh Hà/PHẠM, Như Quỳnh. *A Concise Vietnamese Grammar*. Hanoi: Thế Giới Publishers, 2012. ISBN: 987-604-77-0437-8
- GENZOR, Jozef. *Jazyky světa. Historie a současnost*. Brno: Lingea s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7508-061-5
- HLAVATÁ, Lucie/SLAVICKÁ, Binh. *Praktická vietnamština. Tiếng Việt thực hành*. Praha: Nakladatelství Fortuna, 2003. ISBN 80-7168-887-8
- HUDDLESTON, Rodney/PULLUM, Geoffrey K. *A Student's Introduction to English Grammar*. New York: Cambridge University Press, 2007. ISBN-13 978-0-521-61288-3
- KOLEKTIV LEXIKOGRAFŮ GIA VŨ. *Từ điển Việt-Anh. Vietnamese-English Dictionary*. Ho Chi Minhovo Město: Nhà xuất bản Khoa học xã hội, 2011. KXF0012p-CIP
- KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ LINGEA S.R.O. *Gramatika současné češtiny*. Brno: Lingea s.r.o., 2018. ISBN 978-80-7508-408-8
- NGUYỄN, Phan Cảnh. *Základy vietnamštiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.
- PALMER, Frank Robert. *Mood and Modality. Second Edition*. New York: Cambridge University Press, 2001. ISBN 978-0-521-80479-0
- RAITZA, Kathrin/LUÔNG, Văn Kế. *Vietnamesisch für Anfänger*. Hamburk: Helmut Buske Verlag GmbH, 2010. ISBN 978-3-87548-552-3

- SLAVICKÁ, Binh. *Částice v moderní vietnamštině*. Praha, 2016. Disertační práce. Ústav etnologie, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze.
- SLAVICKÁ, Binh. *Praktická fonetika vietnamštiny*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1488-5
- ŠTÍCHA, František a kol. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Nakladatelství Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2205-9
- VASILJEV, Ivo. *Vietnamština – jazyk na protipólu*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2010. ISBN 978-80-85394-71-9
- VASILJEV, Ivo. *Za dědictvím starých Vietů. Imigrace, adaptace, majorita I*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999. ISBN 80-85010-19-4
- VASILJEV, Ivo/NGUYỄN, Quyết Tiến: *Đại từ điển Giáo khoa Séc - Việt. Velký učební česko-vietnamský slovník. 2 H - Koník*. Praha: GRAPHICO Ideas Company s.r.o., 2014. ISBN 978-80-905702-0-7
- VASILJEV, Ivo/NGUYỄN, Quyết Tiến: *Đại từ điển Giáo khoa Séc - Việt. Velký učební česko-vietnamský slovník. 4 P - Ř*. Praha: Nguyễn Lê Hoàng - Osvěta, 2016. ISBN 978-80-906217-1-8
- VŨ, Trang Đài. *Lehrbuch der vietnamesischen Sprache*. Hamburk: Helmut Buske Verlag GmbH, 2020. ISBN 978-3-96769-026-2

8.2 Články a příspěvky

- BÙI, Minh Toán. Điểm nhìn của chủ thể phát ngôn với sự "tình thái hóa" phát ngôn. [Úhel pohledu mluvčího a „modalizace“ výpovědi] *Ngôn ngữ*. 2013, 3 (286), str. 10 - 16. ISSN 0866-7519
- FILLMORE, Charles J. The Case for Case. In: E. Bach and R.T. Harms (eds). *Universals in Linguistic Theory*. Londýn: Holt, Rinehart and Winston, 1968, str. 1 - 25 (Part Two).
- KOMERS, Petr/SLEZÁKOVÁ, Jitka. Čeští Vietnamci mezi dvěma jazyky. Vliv češtiny na vietnamštinu a vietnamštiny na češtinu. *Vesmír*. 2010, 4 (89), str. 250 - 252. ISSN 1214-4029
- NGUYỄN, Văn Hiệp. Một số phạm trù tình thái chủ yếu trong ngôn ngữ. [Několik základních modálních kategorií v jazyce] *Ngôn ngữ*. 2007, 8 (219), str. 14 - 28. ISSN 0866-7519
- TÔ, Minh Thanh. The English Modal "can" and Its Vietnamese Counterpart "có thể". *International Journal of Language and Linguistics*. 2018, 6(3), str. 61 - 69. ISSN 2330-0221

8.3 Webové stránky

- BLASZCZYK, Izabela/KARLÍK, Petr. Modalita. (2017) In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/MODALITA>
 ČEŠTINAVESLOVNÍKU.CZ. *Modalita*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z:
<https://www.cestinaveslovníku.cz/modalita/>
 GLOSBE. *Vietnamsko-anglická/anglicko-vietnamská verze*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z:
<https://vi.glosbe.com/vi/en>
 KARLÍK, Petr. Imperativ (rozkazovací způsob). (2017) In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z:
<https://www.czechency.org/slovník/IMPERATIV>
 KARLÍK, Petr. Kondicionál (podmiňovací způsob). (2017) In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z:
<https://www.czechency.org/slovník/KONDICIONÁL>
 KARLÍK, Petr. Slovesný způsob (modus verbi, verbální modus). (2017) In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z:
<https://www.czechency.org/slovník/SLOVESNÝ%20ZPŮSOB>
 KOSEK, Pavel. Sigmatický aorist. (2017) In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z:
<https://www.czechency.org/slovník/SIGMATICKÝ%20AORIST>
 LINGEA. *Vietnamsko-český slovník*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z:
<https://slovníky.lingea.cz/vietnamsko-cesky>
 ODDĚLENÍ LINGVISTIKY INSTITUTU MAXE PLANCKA PRO EVOLUČNÍ ANTROPOLOGII. Leipzig Glossing Rules. Conventions for interlinear morpheme-by-morpheme glosses. In: *Department of Linguistics. Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z:
<https://www.eva.mpg.de/lingua/resources/glossing-rules.php>
 PRACOVNÍCI ÚSTAVU PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR. Podmiňovací způsob (byste, abyste, kdybyste), jakoby a jako by. In: *Internetová jazyková příručka*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=575>
 SCS.ABZ.CZ. *Slovník cizích slov*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz>
 ŠTÍCHA, František/HIRSCHOVÁ, Milada/KRESIN, Susan. Slovesný čas (tempus). (2017) In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z:
<https://www.czechency.org/slovník/SLOVESNÝ%20ČAS>
 YABLA. *Chinese English Pinyin Dictionary*. [online] [cit. 7/2020] Dostupné z:
<https://chinese.yabla.com/chinese-english-pinyin-dictionary.php>

9 Přílohy

- 9.1 Tabulka užitých zkratk interlineárních glos
- 9.2 Tabulka užitých vietnamských lingvistických termín

9.1 Tabulka užitých zkratk interlineárních glos

Zkratka	Význam
1	první osoba
2	druhá osoba
3	třetí osoba
BUD	budoucí čas
CITFR	citoslovečný frazém
CIT	citoslovce
ČÁSFR	částicový frazém
ČÁST	částice
DAT	dativ = 3. pád
DŮR	důraz
IMP	imperativ = rozkazovací způsob
IND	indikativ = oznamovací způsob
INF	infinitiv
INS	instrumentál = 7. pád
JČP	jmenná část přísudku
KIMP	kladný imperativ
KOND	kondicionál = podmínovací způsob
LOK	lokativ = 6. pád
MADJ	míra adjektiv
MIN	minulý čas
MKOND	minulý kondicionál
NP	neurčitý podmět
NZ	neurčité zájmeno
OBJ	objekt = předmět
OT	otázka
PKOND	mimočasový/přítomný kondicionál
PL	plurál = množné číslo
PŘČ	slovesné přičestí činné/minulé
PŘED	předložka
PŘÍS	příslovce

PŘÍT	přítomný čas
PŘN	přání, práci
PUČ	přísllovečné určení času
PUM	přísllovečné určení místa
SG	singulár = jednotné číslo
SIIMP	snížení intenzity imperativu
SPOJ	spojka, spojovací výraz
SROV	srovnání, srovnávací
UK	ukončenost
ZÁP	zápor, záporka
ZIMP	záporný imperativ
ZVOL	zvolání

9.2 Tabulka užitych vietnamských lingvistických termínů

Vietnamský termín	Český překlad	Strana
âm sắc	zabarvení hlasu	22
biến điệu hoá	modulace	18
biểu thức bán thực từ	semilexikální výraz	25
biểu thức thức	výraz způsobu	23, 25, 30
cách	modus, způsob, gramatický způsob	18, 26
câu	věta	17
câu ghép điều kiện/giả thiết	souvětí s vedlejší větou podmínkovou	39
câu ghép chỉ điều kiện - hệ quả	souvětí s vedlejší větou podmínkovou	22
câu ghép nhượng bộ	souvětí s vedlejší větou přípustkovou	46
cấu trúc câu	větná konstrukce	22
cấu trúc thức của câu	způsobová struktura věty	30
đại từ nghi vấn	tázací zájmeno	25
danh từ	podstatné jméno	22
dấu chấm câu	interpunkce	22
điệu bộ nét mặt	mimika	22
điều kiện cách	podmiňovací způsob, kondicionál	27, 29
động từ tình thái	modální sloveso	22
giả định cách	konjunktiv, subjunktiv, spojovací způsob	27
hệ thống tình thái*	modální systém	18
hiện thực*	realis, reálnost	21
kiểu câu	druh věty	30
loại câu	druh věty	30
lối	modus, způsob, gramatický způsob	18, 26
lối điều kiện	podmiňovací způsob, kondicionál	27, 29
lối mệnh lệnh	rozkazovací způsob, imperativ	26
lối tường thuật	oznamovací způsob, deklarativ, indikativ	28
mệnh đề	propozice	17
mệnh lệnh cách	rozkazovací způsob, imperativ	26, 28
mệnh lệnh khẳng định*	kladný imperativ	32
mệnh lệnh phủ định*	záporný imperativ	32

mệnh lệnh thức	rozkazovací způsob, imperativ	32
mục đích nói - hành động nói	záměr mluvího neboli mluvní akt	31
nghĩa miêu tả	popisný význam (diktum)	17
nghĩa tình thái	modální význam (modus)	17
ngôn liệu	diktum, výrok	17
ngữ điệu	intonace	22
ngữ thái từ	modální slovo	23
ngữ thái từ đứng cuối câu	koncové modální slovo	25
nhịp điệu	tempo řeči	22
những loại câu và phát ngôn chính thức chức năng*	formální a funkční typy vět a výpovědí	22
phần cái được nói tới	diktum (dvojice s phần tình thái)	17
phần dư	zbytek (dvojice s phần thức) zbytek (dvojice s biểu thức thức)	17 30
phần thức	modus (dvojice s phần dư)	17
phần tình thái	modus (dvojice s phần cái được nói tới)	17
phát ngôn	výpověď	17
phi hiện thực*	irrealis, nereálnost	21
phó từ	příslovce	22
phó từ tình thái	modální příslovce	25
phụ tố	afix	22
phụ từ	příslovce	22, 23
quan hệ từ bình đẳng	souřadící spojovací výraz	25
quán ngữ cảm thán	citoslovečný frazém	25
sự cần thiết*	nutnost	21
sự có thể*	možnost	21
sự kiện cách	oznamovací způsob, deklarativ, indikativ	28
sự tình thái hoá	modalizace	18
sự tình thái hoá phát ngôn	modalizace výpovědi	18
thán từ	citoslovce	22, 25
thể	vid	22
thì	čas	22
thứ tự từ	slovosled	22

thức	modus, způsob, gramatický způsob	18, 25, 26
thức cảm thán	zvolací způsob, exklamativ	33
thức cầu khiến	rozkazovací způsob, imperativ	32
thức của câu	větný způsob	25
thức của động từ	slovesný způsob	22, 25
thức điều kiện	podmiňovací způsob, kondicionál	27
thức giả thuật	konjunktiv, subjunktiv, spojovací způsob	27
thức hiện thực*	modus realis, reálný způsob	26
thức không đánh dấu	nevyznačený způsob (indikativ)	31
thức nghi vấn	tázací způsob, interrogativ	31
thức phi hiện thực*	modus irrealis, modus non realis, nereálný způsob	27
thức trần thuật	oznamovací způsob, deklarativ, indikativ	31
thức trình bày	oznamovací způsob, deklarativ, indikativ	31
thức zero	nulový způsob (indikativ)	31
tiểu từ	částice	25
tình thái	modalita, modální, modus	15, 16, 17, 18
tình thái bắt buộc*	modalita obligatorní (obecná)	21
tình thái căn bản	modalita okolnostní, root-modality	20
tình thái đạo lý	modalita deontická, modalita okolnostní, root-modality	20
tình thái đạo nghĩa	modalita deontická	20
tình thái hướng vào chủ ngữ*	modalita orientovaná na subjekt	20
tình thái hướng vào người nói	modalita orientovaná na mluvčího	19
tình thái hướng vào tác thể	modalita orientovaná na agens	20
tình thái chủ quan	modalita subjektivní	19
tình thái chung*	modalita obecná (obligatorní)	21
tình thái khả năng*	modalita schopnosti	20
tình thái khách quan	modalita objektivní	20
tình thái khách quan lô gích	modalita alétická	20
tình thái khẳng định sự kiện	modalita dynamická	20
tình thái mong ước	modalita bouletická	20
tình thái mục đích*	modalita teleologická	20

tình thái nhận thức	modalita postojová, modalita epistémická	19
tình thái tất chân	modalita alétická	20
tình thái tình nguyện*	modalita fakultativní	21
tình thái tổ	modální element	23
tình thái trạng huống	modalita dynamická	20
tình thái tri	modalita postojová, modalita epistémická	19
tình thái từ	modální slovo	23
tình thái tự do*	modalita fakultativní	21
tính từ	přídavné jméno	22
trạng ngữ	příslovce	22
trật tự từ	slovosled	22
trợ từ	částice	22
từ tình thái	modální slovo	23
vế chính	věta hlavní (v souvětí)	40
vế phụ	věta vedlejší (v souvětí)	40
vị từ tình thái	modální sloveso	22
yếu tố tạo thức	výraz způsobu	25
yếu tố tình thái	modální element	23

Označení „*“ indikuje vlastní překlad daného vietnamského termínu.